



Pensionskassen PenSam

Årsrapport 2018



PenSam

Jørgen Knudsens Vej 2
3520 Farum
CVR-nr. 24 25 55 49

Indholdsfortegnelse

Ledelsesberetning

Beretning fra direktionen	2
Medlemmer og produkter	3
Investeringer	4
Resultat, solvens- og kapitalgrundlag	5
Organisation	9
Ledelse og revision	11
Ledelseshverv mv.	12

Årsregnskab

Ledelsespåtegning	14
Den interne revisions revisionspåtegning	15
Den uafhængige revisors revisionspåtegning.....	17
Resultatopgørelse	21
Balance	22
Egenkapitalopgørelse	24
Noter	25

Beretning fra direktionen

Pensionskassen PenSam oplevede et godt 2018 med fortsat gode resultater, effektiv administration og ansvarlige investeringer.

Ønsket om at sikre et rationelt og fokuseret PenSam til gavn for vores medlemmer – lønmodtagere på FOA-overenskomster – har igen i 2018 defineret den forretningsmæssige fokus.

For PenSam gruppen har det betydet, at visionen om et samlet PenSam er kommet et skridt nærmere i 2018. Tilvalgsforretningerne, PenSam Bank og PenSam Forsikring, er blevet rendyrkede og samlet under PenSam Liv.

Pensionskassen PenSam er en afviklingskasse, der ikke har modtaget indbetalinger siden 1990. Der er derfor igangsat et arbejde med at samle pensionsaktiviteterne i Pensionskassen PenSam med PenSam Liv, hvor hovedparten af kunderne tillige har en pensionsordning. En beslutning om sammenlægning af Pensionskassen PenSam og PenSam Liv skal træffes af den delegerede forsamling i pensionskassen.

For medlemmerne gælder, at vi i 2018 har gennemført et "servicetjek", så vi møder medlemmernes forventninger. Vi ved, at vores medlemmer sætter pris på den personlige rådgivning. Det har vi derfor gjort nemmere og bedre ved blandt andet at tilbyde, at kunne "booke" en rådgivertime, når det passer ind i medlemmets hverdag – også uden for almindelig kontortid. Det giver også mulighed for på forhånd at stille særlige spørgsmål, så den enkelte oplever velforberedt og kvalificeret rådgivning. Jeg er glad for, at vores medlemmer har taget godt imod initiativet, ligesom den generelle kundetilfredshed fastholdes på et højt niveau.

Vi har fastlagt en investeringsstrategi, der skal sikre gode afkast. Dette skal dog ske indenfor rammerne af, at den kapital, der er opsparet i pensionskassen, skal komme medlemmerne til gode i form af større pensionsudbetalinger. Derfor har vi fastsat høje kontorenter i 2018 og 2019.

For pensionskassen har resultaterne i 2018 været tilfredsstillende i lyset af risikoprofilen. På bundlinjen betyder det et samlet afkast svarende til 2,3%.

Administrationsomkostningerne er takket være en mere rationel indretning faldet i 2018. Da der bliver færre medlemmer i pensionskassen, forventes den gennemsnitlige omkostning for det enkelte medlem dog at stige fremadrettet.

Endelig bød 2018 på udskiftning i PenSam's bestyrelser med en ny formand i FOA og ny repræsentant fra Danske Regioner. Vi er kommet godt videre med bestyrelsesarbejdet og ser frem til at fortsætte samarbejdet i 2019.

I 2019 går Pensionskassen PenSam et år i møde, hvor vi vil fortsætte med at indfri vores medlemmers rimelige forventning til en rationel og veldrevet arbejdsmarkedspensionsforretning, men også en forretning, der agerer som en ansvarlig investor med respekt for den enkeltes pensionsopsparing.

Torsten Fels
Adm. direktør

Medlemmer og produkter

Medlemmer

PenSam leverer arbejdsmarkedspensioner til FOA's faggrupper, hvilket omfatter lønmodtagere i både kommuner, regioner og private virksomheder. Derudover tilbyder PenSam både bank- og forsikringsprodukter til pensionskunderne og deres familier.

Der er ikke indbetalt pensionsbidrag til pensionskassen siden 1990, hvor alle indbetalinger blev flyttet til pensionsordninger i PenSam Liv, med henblik på at tilbyde medlemmerne bedre pensionsprodukter.

Pensionskassen har 43.000 medlemmer, samt 3.500 børne- og ægtefællepensioner.

Der er 32.000 pensionister, som modtager en løbende pensionsydelse. Dette kan være i form af alderspension, førtidspension samt børne- og ægtefællepension.

Den gennemsnitlige alder er på 68 år, og der forventes en fortsat stigende andel af pensionerede medlemmer.

Produkter

Pensionsprodukterne er gennemsnitsrenteprodukter, hvor alderspensionen udbetales så længe medlemmet lever. Dette bygger på en tilgang om kollektive og solidariske pensionsordninger for faggrupper med en FOA-overenskomst.

Pensionsydelse er betinget garanterede. Det betyder, at under særlige omstændigheder kan pensionsydelse nedsættes.

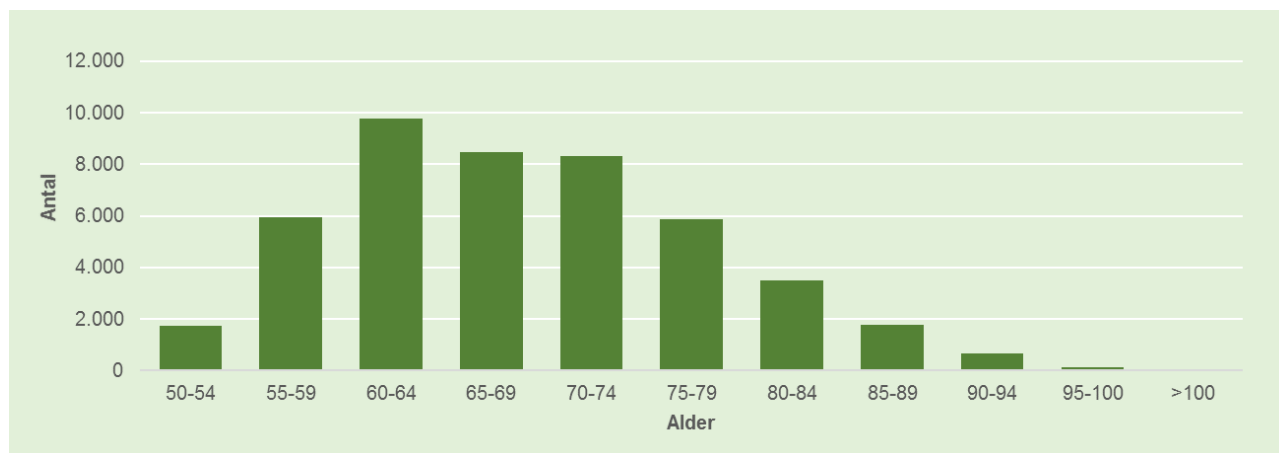
Medlemsindflydelse

Indflydelse og demokrati har været et kendetegn for pensionsordningerne siden pensionskassen blev oprettet.

I Pensionskassen PenSam vælges der delegerede til generalforsamlingen hvert fjerde år. Generalforsamlingen er den øverste myndighed i alle pensionskassens anliggender.

Som medlem i pensionskassen kan du selv stille op som delegeret og blive valgt, eller du kan stemme på andre medlemmer, som du gerne vil have til at repræsentere dig.

Aldersfordeling i pensionskassen ultimo 2018



Investeringer

Afkast

Det samlede afkast i 2018 blev på 2,3% før pensionsafkastskat. Det gennemsnitlige årlige afkast udgør 6,2% for de seneste fem år, hvilket anses for tilfredsstillende.

På trods af den negative udvikling på markederne blev der opnået et tilfredsstillende afkast i 2018. Dette blev primært opnået gennem et meget tilfredsstillende afkast på alternative investeringer, særligt inden for ejendomme.

Pensionskassens produkter er betinget garanterede, og der er foretaget afdækning af risikoen for rentefald. Afkastet på disse rentefaldsafdækningsinstrumenter har i 2018 haft en positiv påvirkning på det samlede investeringsafkast.

Pensionskassen har tre rentekontributionsgrupper opdelt på medlemsgrupperne

- sygehjælpere, beskæftigelsesvejledere, plejere og plejehjemsassistenter
- portører
- trafikfunktionærer og amtsvejmænd m.fl.

Investeringsstrategien er fastlagt med fokus på en god balance mellem afkast og risiko. Grundet aldersfordelingen er der fastsat en relativ forsigtig investeringsstrategi.

Investeringerne fordeles på forskellige aktivklasser, så der sikres en fornuftig spredning i porteføljen, så påvirkningen fra enkelte risici, eksempelvis aktiekursfald, reduceres.

Investeringsafkast (før PAL) og aktivfordeling

I pct. *)	Afkast	Fordeling
Obligationer	-0,2	72,4
Aktier	-9,7	10,1
Alternative investeringer	14,5	17,5
Renteafdækning	1,2	-
Afkast før PAL	2,3	100,0

*) opgjort som tidsvægtet afkast

Der er fastsat en særskilt investeringsstrategi for hver medlemsgruppe, som afspejler kapitalforholdene i de enkelte grupper.

I nedenstående oversigt ses afkastet i de enkelte medlemsgrupper i 2018 og 2017.

Medlemsgruppernes investeringsafkast (før PAL)

I pct.	2018	2017
Sygehjælpere m.fl.	2,9	3,5
Portører	1,2	5,2
Trafikfunktionærer og amtsvejmænd m.fl.	1,3	3,6

Resultat, solvens og kapitalgrundlag

Resultatopgørelse

Investeringsafkastet før pensionsafkastskat blev på 545 mio. kr., hvilket er tilfredsstillende i forhold til udviklingen på de finansielle markeder i 2018.

Administrationsomkostningerne blev i 2018 på 23 mio. kr., hvilket gav en gennemsnitlig omkostning pr. medlem på 481 kr. Dermed faldt omkostningerne som forventet i 2018.

Administrationsydelse til pensionskassen pålægges moms i henhold til den hidtil gældende fortolkning af momslovgivningen. Pensionskassen har overfor SKAT rejst et tilbagesøgningskrav, jf. note 14 "Eventualaktiver".

Pensionskassen har et negativt resultat før skat på 606 mio. kr. Det negative resultat dækker over en udlodning fra egenkapitalen til de kollektive bonuspotentialer på 590 mio. kr. Udlodningen er besluttet som følge af, at pensionskassen er under afvikling, og de overskydende midler i egenkapitalen derfor kan udloddes løbende og komme pensionskassens medlemmer til gode i form af større pensionsudbetalinger.

Årets resultat overføres til egenkapitalen.

Realiseret resultat

Årets samlede realiserede resultat udgør 60 mio. kr. Sammen med udlodningen på 590 mio. kr. giver dette anledning til, at medlemmerne modtager i alt 666 mio. kr. Egenkapitalens andel af investeringsafkastet udgør -15 mio. kr., så resultatet til egenkapitalen udgør sammen med den efterfølgende udlodning -606 mio. kr. De 666 mio. kr. til medlemmerne er fordelt med 668 mio. kr. til kollektivt bonuspotentiale og -2 mio. kr. til overskudskapital.

Årets realiserede resultat

I mio. kr.	2018	2017
Renteresultat	116	442
Risikoresultat	-44	-26
Omkostningsresultat	-22	-25
Ændring i værdiregulering	16	362
Øvrigt	-6	-6
Realiseret resultat	60	747

Egenkapitalen og overskudskapitalen har ultimo 2018 skyggekonti på 2 mio. kr. mod 3 mio. kr. ultimo 2017.

Udlodningen fra egenkapitalen på 590 mio. kr. før skat forøger de kollektive bonuspotentialer med 500 mio. kr. efter skat, og er henført til de kollektive bonuspotentialer vedrørende rente.

Pensionsydelse

Der er udbetalt pensionsydelse for 939 mio. kr., hvilket er et fald på 2 mio. kr. i forhold til 2017. De løbende pensionsudbetalinger er steget med 10 mio. kr. til 848 mio. kr. i 2018. Antallet af nye pensionister er steget med 1.300 i løbet af året.

Udvikling i løbende udbetalinger – mio. kr.



Der blev medio 2016 udbetalt en ekstraordinær måneds pension til medlemmerne. Udviklingen derudover afspejler den forventede stigning i antallet af pensionister.

Balance

De samlede aktiver i pensionskassen udgør 27.673 mio. kr. ultimo 2018. Dette er en stigning på 722 mio. kr. i forhold til sidste år.

Pensionshensættelser

Pensionshensættelserne er steget fra 21.264 mio. kr. i 2017 til 21.347 mio. kr. i 2018, hvilket blandt andet stammer fra udlodningen fra egenkapitalen samt forskellen mellem det faktiske afkast og den forrentning, der tilskrives kundernes depot.

Finanstilsynet har i efteråret 2018 opdateret levetidsbenchmarket, der anvendes ved opgørelse af pensionskassens hensættelser for 2018. Finanstilsynet har i den forbindelse ændret på estimationen af de forventede fremtidige levetidsforbedringer, så der anvendes en dataperiode på 20 år i stedet for den hidtidige på 30 år.

Denne ændring har medført en stigning i hensættelserne på 196 mio. kr., hvilket er dækket af det kollektive bonuspotentiale og er uden væsentlig påvirkning af pensionskassens solvensgrad. I pensionskassens interne solvensopgørelse har ændringen været indregnet siden offentliggørelsen af levetidsbenchmarket i efteråret 2017, hvor man blev bekendt med ændringen.

Den retrospektive hensættelse er faldet med 61 mio. kr., hvilket skyldes, at pensionskassen er en afviklingskasse.

Bonus

Forrentningen udgør 825 mio. kr., inklusive tildelt rentebonus, hvilket medfører, at alle medlemmer i 2018 har fået en forrentning på mellem 8,1% og 11,8% før skat.

Solvenskapitalkrav og kapitalgrundlag

Solvenskapitalkravet beregnes efter standardmodellen og en partiel intern model for levetid. Sidstnævnte har pensionskassen søgt om og fået godkendelse til at anvende af Finanstilsynet.

Solvenskravet har været faldende i løbet af 2018, hvilket skyldes en kombination af positive afkast gennem året og en bestyrelsesbeslutning om at udlodde en andel af egenkapitalen til de kollektive bonusreserver.

Minimumskapitalkravet er ligeledes faldet fra 425 mio. kr. til 138 mio. kr.

Kapitalgrundlaget er i løbet af 2018 blevet reduceret med omkring 0,4 mia. kr. som følge af udlodning fra egenkapitalen til de kollektive bonusreserver.

Solvenskapitalkrav og kapitalgrundlag

<i>I mio. kr.</i>	2018	2017
Solvenskapitalkrav		
Risiko for længere levetid	540	592
Øvrige risici	75	78
Forsikrings- og omkostningsrisici i alt	563	612
Markedsrisici i alt	2.538	3.124
Operationelle og strategiske risici i alt	95	95
Samlede risici	3.228	3.851
Diversifikation	-390	-420
Samlet tabs potentiale	2.838	3.431
Dækket af bonuspotentiale	-2.532	-2.486
Solvenskapitalkrav i alt	307	945
Kapitalgrundlag		
Egenkapital	3.083	3.597
Særlige bonus-hensættelse	458	496
Fradrag for gæld	0	-1
Fortjenstmargen	137	0
Kapitalgrundlag i alt	3.678	4.092
Solvensdækning i %	1.200	433

Solvenskapitalgrundlaget består af pensionskassens egenkapital og overskudskapital.

Solvensdækning

<i>I pct.</i>	2018	2017	2016	2015	2014
Solvensdækning (Solvens 2)	1.200	433	215	-	-
Solvensdækning (Solvens 1)	-	-	-	547	607

Pensionskassen udarbejder kvartalsvise følsomhedsanalyser, som har til formål at vise, hvor meget en risikokategori skal falde i værdi, førend solvensgraden (SCR) og minimumssolvensgraden (MCR) rammer henholdsvis 100% og 125%.

Resultat af denne følsomhedsanalyse ultimo 2018 fremgår af oversigten nedenfor.

Regnskabsmæssige skøn samt usikkerheder ved indregning og måling

Ved udarbejdelse af årsrapporten foretages der i forbindelse med indregning og måling af visse regnskabsposter en vurdering, som omfatter skøn, som er behæftet med en vis usikkerhed.

Der henvises til afsnittet 'Regnskabsmæssige skøn samt usikkerheder ved indregning og måling' under 'Anvendt regnskabspraksis', hvor der er foretaget en særskilt beskrivelse af principper og metoder for fastsættelse af værdierne på de nævnte regnskabsposter. Endvidere er de væsentligste usikkerheder ved måling beskrevet.

Begivenheder efter balancedagen

Der er i tiden fra 31. december 2018 til årsrapportens underskrivelse ikke indtruffet forhold, som efter ledelsens opfattelse har væsentlig påvirkning på pensionskassens økonomiske stilling.

Forventninger til 2019

Investeringsafkast

Det er forventningen, at investeringsafkastet i 2019 vil være positivt, men beskedent. Den samfundsøkonomiske baggrund er fortsat positiv, men det vurderes, at prisfastsættelsen på de finansielle markeder efterlader mindre potentiale for yderligere kursstigninger.

Kontorenter i 2019

Bestyrelsen har fastsat følgende kontorenter for 2019 i de enkelte pensionskoncepter.

Kontorente for 2019

I pct.	Før PAL	Efter PAL
Sygehjælpere m.fl.	11,8	10,0
Portører	14,2	12,0
Trafikfunktionærer og amtsvejmænd m.fl.	14,2	12,0

Kontorenterne er angivet som pro anno satser efter pensionsafkastskat. Bestyrelsen kan ændre kontorenterne med fremadrettet virkning.

Følsomhedsanalyse

Følsomhedsanalyse		SCR 100 pct.			MCR 100 pct.		
I mio. kr.		Stress	Kapitalgrundlag	Solvensdækning	Stress	Kapitalgrundlag	Solvensdækning
Renterisici		-200bp	3.678	750%	-200bp	3.710	1680%
Aktierisici		33%	1.520	100%	47%	472	85%
Ejendomsrisici		100%	1.732	106%	100%	1.732	338%
Kreditspændrisici	Danske stats- og realkredit obligationer	14%	1.567	97%	21%	511	88%
	Øvrige statsobligationer	100%	3.678	1200%	100%	3.678	2666%
	Øvrige obligationer	40%	1.724	99%	62%	590	90%
Valutaspændrisici	Eksposering mod GBP	100%	3.626	1185%	100%	3.626	2633%
	Eksposering mod CHF	100%	3.605	1178%	100%	3.605	2619%
	Eksposering mod HKD	100%	3.522	1024%	100%	3.522	2276%
Modpartsrisici		-	3.678	718%	-	-	-
Levetidsrisici		25%	1.766	96%	36%	625	88%
Livsforsikringsoptionsrisici		-	3.678	1200%	-	3.678	2666%
Skadesforsikringskatastroferisici		-	3.678	1200%	-	3.678	2666%

Omkostninger

De gennemsnitlige omkostninger pr. forsikret forventes at være uændrede i 2019.

Resultat for 2019

Årets resultat er i høj grad afhængigt af det afkast, der opnås på de aktiver, der er tilknyttet egenkapitalen samt egenkapitalens andel af årets risikoforrentning.

Pensionskassen er under afvikling, og det er besluttet, at de overskydende midler i egenkapitalen kan udloddes løbende. Foretages der udlodning i 2019 vil det påvirke pensionskassens resultat.

Driftsresultatet udover udlodning forventes i 2019 at være positivt.

Sammenlægning med PenSam Liv

Der er igangsat en proces for sammenlægning af Pensionskassen PenSam og PenSam Liv, som skal drøftes og besluttes af generalforsamlingen i begge selskaber.

Organisation

Bestyrelse

Bestyrelsen består af 5 medlemmer, hvoraf ét medlem er nomineret af Danske Regioner, ét medlem er nomineret af FOA og 3 medlemmer er valgt af generalforsamlingen.

Bestyrelsen har i 2018 afholdt 6 ordinære møder samt 3 ekstraordinære møder som følge af koncernomstruktureringer.

Der gennemføres årligt en selvevaluering af, hvorvidt den samlede bestyrelse besidder de kompetencer og den viden, der er påkrævet for den overordnede ledelse af pensionskassen. Selvevalueringen i 2018 har ikke givet anledning til ændringer i bestyrelsen.

Revisionsudvalg

Bestyrelsen har nedsat et revisionsudvalg, der overvåger regnskabs- og revisionsforhold samt risici knyttet til driften af pensionskassen.

Revisionsudvalget består af to medlemmer. Inge Beicher er formand for udvalget, og udover sin uafhængighed opfylder hun kravene til kvalifikationer inden for regnskabs- og revisionsforhold.

Revisionsudvalget har i 2018 afholdt 5 møder.

Øvrige bestyrelsesudvalg

Bestyrelsen har nedsat et udvalg, der skal følge arbejdet med en potentiel sammenlægning af Pensionskassen PenSam og PenSam Liv.

Koncernstrukturudvalget skal medvirke til, at der foreligger et kvalificeret beslutningsgrundlag for bestyrelsen, og efterfølgende til generalforsamlingen. Udvalget rapporterer løbende til bestyrelsen.

Udvalget blev etableret 1. marts 2018, og udvalget har afholdt 6 møder i 2018.

Kønsmæssig sammensætning

De generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer består pr. 31. december 2018 af en kvinde og to mænd. Bestyrelsen opfylder dermed bestemmelserne om repræsentation af begge køn.

Der er ikke udarbejdet en politik for den kønsmæssige sammensætning på de øvrige ledelsesniveauer, da der er under 50 ansatte i pensionskassen.

Daglig ledelse

Direktionen udgør den daglige ledelse og består af adm. direktør Torsten Fels.

Direktionen har etableret 6 direktørområder med ansvar for den løbende drift og udvikling. Den samlede ledelsesgruppe er angivet på side 11.

Aflønningspolitik

Bestyrelsen har fastsat en lønpolitik, som skal fremme en sund og effektiv styring af pensionskassen. Det er besluttet, at der ikke udbetales bonus eller anden form for resultatløns eller variabel løn til bestyrelsen, direktionen eller andre ansatte med væsentlig indflydelse på risikoprofilen.

Lønpolitikken er godkendt af generalforsamlingen, og kan læses på pensam.dk.

Vederlag til bestyrelse, direktion samt øvrige ansatte, hvis aktiviteter har væsentlig indflydelse på selskabets risikoprofil, fremgår af note 9.

Outsourcing

Pensionskassen PenSam benytter i væsentligt omfang outsourcing for at opnå en omkostningseffektiv og robust administration.

Administrationsselskabet PenSam A/S varetager hovedparten af de outsourcete aktiviteter, og har videreoutsourcet drift og udvikling inden for IT til KMD.

De outsourcete aktiviteter styres og overvåges gennem serviceleveranceaftaler og interne kontroller.

Revision og intern audit

I henhold til en af bestyrelsen og revisionsudvalget årlig godkendt revisionsstrategiplan reviderer pensionskassens interne revision regelmæssigt pensionskassens forretningsgange og interne kontroller for at vurdere kvaliteten og hensigtsmæssigheden heraf.

Den interne revisionschef afgiver tillige en påtegning på pensionskassens årsrapport. Revisionschefen refererer direkte til pensionskassens bestyrelse og aflægger rapport om resultaterne af den udførte revision gennem en skriftlig revisionsprotokol. Der er 6 ansatte i Intern Revision, som tillige varetager revisionen af PenSam's øvrige virksomheder.

Regnskabsaflæggelsen og de interne kontroller, som er forbundet med den finansielle rapportering, revideres af intern revision i samspil med den

generalforsamlingsvalgte eksterne revision, som ligeledes forsyner pensionskassens årsrapport med en påtegning.

Whistleblowerordning

PenSam har etableret en whistleblowerordning. For at understrege uafhængigheden og bedst muligt at sikre anonymitet for en mulig whistleblower har bestyrelserne i PenSam valgt, at whistleblowerordningen skal varetages af en ekstern part.

Der har ikke været indberetninger under whistleblowerordningen i 2018.

Samfundsansvar

Pensionskassens primære ansvarsområde er at sikre de bedst mulige produkter til medlemmerne.

Samfundsansvar indgår som en naturlig del af driften og udviklingen af forretningsområderne i pensionskassen. For Pensionskassen PenSam betyder det, at pensionskassen bidrager til social, økonomisk og miljømæssig bæredygtighed, hvilket afspejles i pensionskassens værdier.

Pensionskassens samfundsansvar er nedskrevet i en samlet politik for hele PenSam og kan læses på PenSam's hjemmeside. <https://www.pensam.dk/om-pensam/tal/rapporter-og-statistikker/Sider/Rapporter-og-statistikker.aspx>

Intern kontrol og risikostyring ved regnskabsaflæggelsen

Bestyrelsen og direktionen har det overordnede ansvar for pensionskassens interne kontrol og risikostyring i forbindelse med regnskabsaflæggelsen. Den interne kontrol og risikostyring er tilrettelagt således, at halvårs- og årsrapporten aflægges i overensstemmelse med lovgivningens krav og sikrer, at væsentlige fejl og uregelmæssigheder i regnskabsaflæggelsen forebygges eller opdages og korrigeres.

Kontrolmiljø

De væsentlige elementer i kontrolmiljøet er en hensigtsmæssig organisation, herunder behørig funktionsadskillelse samt interne politikker, forretningsgange samt procedurer.

Risikovurdering

Der foretages løbende en vurdering af de regnskabsområder og processer, som danner grundlag for regnskabsaflæggelsen.

Vurderingen foretages med henblik på at identificere områder, hvor risikoen for fejl er særlig stor som følge af, at oplysningerne er baseret på skøn eller er forbundet med manuelle eller komplekse processer.

Kontrolaktiviteter

Formålet med de etablerede kontrolaktiviteter er at forhindre, opdage og korrigere eventuelle væsentlige fejl og uregelmæssigheder i de data, som danner grundlag for regnskabsaflæggelsen, således at risikoen for fejl i halvårs- og årsrapporterne reduceres.

Kontrollerne omfatter blandt andet attestationer, afstemninger, analyser, funktionsadskillelse samt generelle IT-kontroller.

Overvågning og rapportering

Pensionskassen anvender systemer og manuelle ressourcer til at overvåge de data, der danner grundlag for den økonomiske rapportering. Eventuelle svagheder og væsentlige fejl korrigeres øjeblikkeligt og rapporteres til pensionskassens hændelsesopsamling for operationelle risici.

Ledelse og revision

Bestyrelse

Valgt af generalforsamlingen

Nomineret af Danske Regioner/Kommunernes Landsforening
Regionsrådsmedlem Per Larsen (formand)

Nomineret af FOA

Sektorformand Reiner Burgwald (næstformand)

Valgt af generalforsamlingen

Partner Cato Baldvinsson

Revisor Inge Beicher

Palle Nielsen

Revisionsudvalg

Revisor Inge Beicher (formand)

Partner Cato Baldvinsson

Koncernstrukturudvalg (Ad hoc)

Revisor Inge Beicher

Partner Cato Baldvinsson

Direktion

Adm. direktør Torsten Fels

Ledelsesgruppe

Finansdirektør Peter Østergaard

Investeringsdirektør Claus Jørgensen

Kundedirektør Jonas Stubkjær (fratrådt 31. december 2018)

HR- og kommunikationsdirektør Marie Bender Foltmann

IT-direktør Thomas Axen

Forretningsudviklingsdirektør Rikke Vad Brandt

Ansvarshavende aktuar

Jens-Peder Vinkler

Intern revisionschef

Palle Mortensen

Ekstern revision

PricewaterhouseCoopers,

Statsautoriseret Revisionspartnerselskab

CVR.nr. 33 77 12 31,

Strandvejen 44, 2900 Hellerup

Ledelseshverv mv.

Bestyrelse

Medlem

Per Larsen (formand)

Født 1965

Indtrådt i bestyrelsen 1. december 2018

Nomineret af Danske Regioner

Reiner Burgwald (næstformand)

Født 1959

Indtrådt i bestyrelsen 25. april 2018

Nomineret af FOA

Cato Baldvinsson

Født 1948

Indtrådt i bestyrelsen 17. april 2013

Inge Beicher

Født 1953

Indtrådt i bestyrelsen 15. marts 2016

Palle Nielsen

Født 1950

Indtrådt i bestyrelsen 23. april 2003

Udtrådte bestyrelsesmedlemmer

Jacob Jensen

Indtrådt i bestyrelsen 1. juli 2018 og udtrådt 30. november 2018

Dennis Kristensen

Udtrådt af bestyrelsen 25. april 2018

Jess V. Laursen

Udtrådt af bestyrelsen 30. juni 2018

Andre ledelseshverv

Medlem af Danske Regioners bestyrelse

Bestyrelsesformand i Amgros I/S

Reel ejer af Centralorganisationen Søfart

Direktør i MIE SEA II GP ApS

Fuldt ansvarlig deltager i C Financial Consulting

Formand i Asgard Fixed Income (Master) Fund Limited (Cayman Islands)

Formand i Asgard Fixed Income Fund I Limited (Cayman Islands)

Formand i Asgard Global Fixed Income Limited (Cayman Islands)

Formand i Maj Bank A/S

Bestyrelsesmedlem i Investeringselskabet Kronborg DAC (Dublin, Irland)

Bestyrelsesmedlem i Investeringselskabet Asgard Fund ICAV (Dublin, Irland)

Reel ejer af Maj Invest Equity Southeast Asia II K/S

Fuldtansvarlig deltager c@b Financial Consulting

Bestyrelsesmedlem i PenSam Forsikring A/S

Bestyrelsesmedlem i PenSam Bank A/S

Direktion

Medlem

Torsten Fels

Født 1959

Indtrådt i direktionen 1. august 2016

Andre ledelseshverv

Adm. direktør i PenSam Liv forsikringsaktieselskab

Adm. direktør i PenSam Forsikring A/S

Adm. direktør i PenSam Bank A/S

Adm. direktør i PenSam Holding A/S

Bestyrelsesformand i PenSam A/S

Bestyrelsesmedlem i Danish SDG Investment Fund.

Eksponeringer mv.

Selskabet har ikke eksponeringer mod eller modtaget sikkerhedsstillelser fra bestyrelsesmedlemmer og direktører eller med selskaber, hvori de nævnte personer er direktører eller bestyrelsesmedlemmer.

Ledelsespåtegning

Bestyrelsen og direktionen har i dag behandlet og godkendt årsrapporten for Pensionskassen PenSam for regnskabsåret 2018.

Årsrapporten aflægges i overensstemmelse med Lov om finansiel virksomhed.

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af koncernens og pensionskassens aktiver, passiver og økonomiske forhold pr. 31. december 2018 samt af resultatet af koncernens og pensionskassens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar til 31. december 2018.

Ledelsesberetningen indeholder efter vores opfattelse en retvisende redegørelse for udviklingen i koncerns og pensionskassens aktiviteter og økonomiske forhold samt en beskrivelse af de væsentligste risici og usikkerhedsfaktorer, som pensionskassen kan påvirkes af.

Årsrapporten indstilles til generalforsamlingens godkendelse.

Farum, den 1. marts 2019

Direktion

Torsten Fels

Bestyrelse

Per Larsen, formand

Reiner Burgwald, næstformand

Cato Baldvinsson

Inge Beicher

Palle Nielsen

Den interne revisions revisionspåtegning

Konklusion

Det er vores opfattelse, at koncernregnskabet og årsregnskabet for Pensionskassen PenSam giver et retvisende billede af koncernens og pensionskassens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2018 samt af resultatet af koncernens og pensionskassens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018 i overensstemmelse med Lov om finansiell virksomhed.

Det er tillige vores opfattelse, at de etablerede forretningsgange og interne kontrolprocedurer, herunder den af ledelsen tilrettelagte risikostyring, der er rettet mod pensionskassens rapporteringsprocesser og væsentlige forretningsmæssige risici, fungerer tilfredsstillende.

Vores konklusion er konsistent med vores revisionsprotokollat til revisionsudvalget og bestyrelsen.

Hvad har vi revideret

Pensionskassen PenSam's koncernregnskab og årsregnskab for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018, omfatter resultatopgørelse, totalindkomstopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse og noter, herunder anvendt regnskabspraksis for såvel koncernen som pensionskassen ("regnskabet").

Udtalelse om ledelsesberetningen

Ledelsen er ansvarlig for ledelsesberetningen.

Vores konklusion om regnskabet omfatter ikke ledelsesberetningen, og vi udtrykker ingen form for konklusion med sikkerhed om ledelsesberetningen.

I tilknytning til vores revision af regnskabet er det vores ansvar at læse ledelsesberetningen og i den forbindelse overveje, om ledelsesberetningen er væsentligt inkonsistent med regnskabet eller vores viden opnået ved revisionen eller på anden måde synes at indeholde væsentlig fejlinformation.

Vores ansvar er derudover at overveje, om ledelsesberetningen indeholder krævede oplysninger i henhold til Lov om finansiell virksomhed.

Baseret på det udførte arbejde er det vores opfattelse, at ledelsesberetningen er i overensstemmelse med koncernregnskabet og årsregnskabet og er

udarbejdet i overensstemmelse med kravene i Lov om finansiell virksomhed. Vi har ikke fundet væsentlig fejlinformation i ledelsesberetningen.

Ledelsens ansvar for regnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et koncernregnskab og årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med Lov om finansiell virksomhed. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser nødvendig for at udarbejde et regnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Den udførte revision

Revisionen er udført på grundlag af Finanstilsynets bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder mv. samt finansielle koncerner og efter internationale standarder om revision. Dette kræver, at vi planlægger og udfører revisionen med henblik på at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Vores revision har omfattet alle væsentlige og risikofyldte områder og er udført i henhold til den arbejdsdeling, der er aftalt med ekstern revision.

Revisionen er planlagt og udført således, at vi har vurderet de forretningsgange og interne kontrolprocedurer, herunder den af ledelsen tilrettelagte risikostyring, der er rettet mod koncernens og pensionskassens rapporteringsprocesser og væsentlige forretningsmæssige risici.

En revision omfatter udførelse af revisionshandling for at opnå revisionsbevis for beløb og oplysninger i regnskabet. De valgte handlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurdering af risici for væsentlig fejlinformation i regnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. Ved risikovurderingen overvejer revisor intern kontrol, der er relevant for virksomhedens udarbejdelse af et koncernregnskab og årsregnskab, der giver et retvisende billede. Formålet hermed er at udforme revisionshandling, der er passende efter omstændighederne. En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, og om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige samt en vurdering af den samlede præsentation af regnskabet.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Farum, den 1. marts 2019

Palle Mortensen
Revisionschef

Den uafhængige revisors revisionspåtegning

Til medlemmerne i Pensionskassen PenSam

Konklusion

Det er vores opfattelse, at koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede af koncernens og pensionskassens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2018 samt af resultatet af koncernens og pensionskassens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018 i overensstemmelse med lov om finansiell virksomhed.

Vores konklusion er konsistent med vores revisionsprotokollat til revisionsudvalget og bestyrelsen.

Hvad har vi revideret

Pensionskassen PenSam's koncernregnskab og årsregnskab for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2018 omfatter resultatopgørelse og totalindkomstopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse og noter, herunder anvendt regnskabspraksis for såvel koncernen som pensionskassen ("regnskabet").

Grundlag for konklusion

Vi udførte vores revision i overensstemmelse med internationale standarder om revision (ISA) og de yderligere krav, der er gældende i Danmark. Vores ansvar ifølge disse standarder og krav er nærmere beskrevet i revisionspåtegningens afsnit Revisors ansvar for revisionen af regnskabet.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Uafhængighed

Vi er uafhængige af koncernen i overensstemmelse med internationale etiske regler for revisorer (IESBA's Etiske regler) og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, ligesom vi har opfyldt vores øvrige etiske forpligtelser i overensstemmelse med IESBA's Etiske regler.

Efter vores bedste overbevisning er der ikke udført forbudte ikke-revisionsydelser som omhandlet i artikel 5, stk. 1, i forordning (EU) nr. 537/2014.

Valg

Vi blev første gang valgt som revisor for Pensionskassen PenSam den 24. april 2012 for regnskabsåret 2012. Vi er genvalgt årligt ved generalforsamlingsbeslutning i en samlet sammenhængende opgaveperiode på 7 år frem til og med regnskabsåret 2018.

Centrale forhold ved revisionen

Centrale forhold ved revisionen er de forhold, der efter vores faglige vurdering var mest betydelige ved vores revision af regnskabet for 2018. Disse forhold blev behandlet som led i vores revision af regnskabet som helhed og udformningen af vores konklusion herom. Vi afgiver ikke nogen særskilt konklusion om disse forhold.

Centralt forhold ved revisionen	Hvordan vi har behandlet det centrale forhold ved revisionen
<i>Måling af unoterede investeringer</i> Unoterede investeringer omfatter primært investeringer i investeringsejendomme samt private equity, ejendoms- og kreditfonde. Værdien udgør i alt ca. 14% af de samlede investeringsaktiver.	Vi gennemgik og vurderede forretningsgange og interne kontroller vedrørende tilstedeværelse, værdiansættelse og nøjagtighed i den interne proces for måling af unoterede investeringer. Vi vurderede og testede de af ledelsen anvendte værdiansættelsesmodeller. Vi testede stikprøvevist sammenhængen mellem de anvendte forudsætninger og beregningen af dagsværdier, herunder om der var indhentet relevant rapportering om værdiansættelsen fra eksterne managers samt sammenhængen mellem rapportering, cash flow og registreringer hos pensionskassen. Vi udfordrede de ledelsesmæssige skøn, der ligger til grund for beregning af
Unoterede investeringer indgår i regnskabsposterne for investeringsejendomme, kapitalandele i tilknyttede og associerede virksomheder og kapitalandele.	
Unoterede investeringer måles til en skønnet dagsværdi baseret på værdiansættelsesmodeller og forudsætninger herunder ledelsesmæssige skøn, der ikke er observerbare for	

<p>trejemand, og har en væsentlig påvirkning på regnskabet.</p> <p>Vi fokuserede på måling af unoterede investeringer, fordi opgørelsen er kompleks og involverer betydelige ledelsesmæssige skøn.</p> <p>Der henvises til årsregnskabets omtale af "Regnskabsmæssige skøn samt usikkerhed ved indregning og måling" i note 1 samt note 22 om investeringskategorier.</p>	<p>dagsværdier ud fra vores kendskab til porteføljen og markedsudviklingen.</p>	<p>levetider, dødelighed, tilbagekøbssandsynlighed samt omkostninger.</p> <p>Vi fokuserede på måling af hensættelser til pensions- og investeringskontrakter, fordi opgørelse af hensættelserne er kompleks og involverer betydelige regnskabsmæssige skøn.</p> <p>Der henvises til årsregnskabets omtale af "Regnskabsmæssige skøn samt usikkerhed ved indregning og måling" i note 1 samt "Pensionshensættelser" i note 17.</p>	<p>erfaring og branchekendskab med henblik på at vurdere, om disse er i overensstemmelse med regulatoriske og regnskabsmæssige krav. Dette omfattede en vurdering af kontinuiteten i grundlaget for opgørelsen af hensættelserne.</p>
<p><i>Måling af hensættelser til pensions- og investeringskontrakter</i></p> <p>Pensionskassen har hensættelser til pensions- og investeringskontrakter for i alt 21.347 mio. kr., hvilket udgør 77% af den samlede balance.</p> <p>Hensættelserne består primært af pensionshensættelser.</p> <p>Opgørelsen er baseret på aktuarmæssige principper og involverer væsentlige regnskabsmæssige skøn knyttet til de aktuarmæssige forudsætninger om den tidsmæssige placering og omfang af fremtidige betalinger til forsikringstagerne.</p> <p>De aktuarmæssige forudsætninger omfatter væsentligst rentekurve til tilbagediskontering,</p>	<p>Vi gennemgik og vurderede de af pensionskassen tilrettelagte forretningsgange og interne kontroller, der er etableret for at sikre, at hensættelser til pensions- og investeringskontrakter måles korrekt.</p> <p>I forbindelse med revisionen anvendte vi vores egne aktuarer til at vurdere de af pensionskassen anvendte aktuarmæssige modeller og forudsætninger samt de foretagne beregninger, herunder opgørelser af fremtidige betalingsstrømme.</p> <p>Vi vurderede og udfordrede de væsentligste aktuarmæssige forudsætninger såsom rentekurve til tilbagediskontering, levetider, dødelighed, invaliditet, tilbagekøbssandsynlighed samt omkostninger ud fra vores</p>	<p>Udtalelse om ledelsesberetningen</p> <p>Ledelsen er ansvarlig for ledelsesberetningen. Vores konklusion om regnskabet omfatter ikke ledelsesberetningen, og vi udtrykker ingen form for konklusion med sikkerhed om ledelsesberetningen.</p> <p>I tilknytning til vores revision af regnskabet er det vores ansvar at læse ledelsesberetningen og i den forbindelse overveje, om ledelsesberetningen er væsentligt inkonsistent med regnskabet eller vores viden opnået ved revisionen eller på anden måde synes at indeholde væsentlig fejlinformation.</p> <p>Vores ansvar er derudover at overveje, om ledelsesberetningen indeholder krævede oplysninger i henhold til lov om finansiel virksomhed.</p> <p>Baseret på det udførte arbejde er det vores opfattelse, at ledelsesberetningen er i overensstemmelse med koncernregnskabet og årsregnskabet og er udarbejdet i overensstemmelse med kravene i lov om finansiel virksomhed. Vi har ikke fundet væsentlig fejlinformation i ledelsesberetningen.</p> <p>Ledelsens ansvar for regnskabet</p> <p>Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et koncernregnskab og et årsregnskab, der giver et</p>	

retvisende billede i overensstemmelse med lov om finansiel virksomhed. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser for nødvendig for at udarbejde et regnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Ved udarbejdelsen af regnskabet er ledelsen ansvarlig for at vurdere koncernens og pensionskassens evne til at fortsætte driften; at oplyse om forhold vedrørende fortsat drift, hvor dette er relevant; samt at udarbejde regnskabet på grundlag af regnskabsprincippet om fortsat drift, medmindre ledelsen enten har til hensigt at likvidere koncernen eller pensionskassen, indstille driften eller ikke har andet realistisk alternativ end at gøre dette.

Revisors ansvar for revisionen af regnskabet

Vores mål er at opnå høj grad af sikkerhed for, om regnskabet som helhed er uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl, og at afgive en revisionspåtegning med en konklusion. Høj grad af sikkerhed er et højt niveau af sikkerhed, men er ikke en garanti for, at en revision, der udføres i overensstemmelse med ISA og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, altid vil afdække væsentlig fejlinformation, når sådan findes. Fejlinformationer kan opstå som følge af besvigelser eller fejl og kan betragtes som væsentlige, hvis det med rimelighed kan forventes, at de enkeltvis eller samlet har indflydelse på de økonomiske beslutninger, som brugerne træffer på grundlag af regnskabet.

Som led i en revision, der udføres i overensstemmelse med ISA og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, foretager vi faglige vurderinger og opretholder professionel skepsis under revisionen. Herudover:

- Identificerer og vurderer vi risikoen for væsentlig fejlinformation i regnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl, udformer og udfører revisionshandlinger som reaktion på disse risici samt opnår revisionsbevis, der er tilstrækkeligt og egnet til at danne grundlag for vores konklusion. Risikoen for ikke at opdage væsentlig fejlinformation forårsaget af besvigelser er højere end ved væsentlig fejlinformation forårsaget af fejl, idet besvigelser kan omfatte sammensværgelser, dokumentfalsk, bevidste udeladelser, vildledning eller tilsidesættelse af intern kontrol.

- Opnår vi forståelse af den interne kontrol med relevans for revisionen for at kunne udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke for at kunne udtrykke en konklusion om effektiviteten af koncernens og pensionskassens interne kontrol.
- Tager vi stilling til, om den regnskabspraksis, som er anvendt af ledelsen, er passende, samt om de regnskabsmæssige skøn og tilknyttede oplysninger, som ledelsen har udarbejdet, er rimelige.
- Konkluderer vi, om ledelsens udarbejdelse af regnskabet på grundlag af regnskabsprincippet om fortsat drift er passende, samt om der på grundlag af det opnåede revisionsbevis er væsentlig usikkerhed forbundet med begivenheder eller forhold, der kan skabe betydelig tvivl om koncernen og pensionskassens evne til at fortsætte driften. Hvis vi konkluderer, at der er en væsentlig usikkerhed, skal vi i vores revisionspåtegning gøre opmærksom på oplysninger herom i regnskabet eller, hvis sådanne oplysninger ikke er tilstrækkelige, modificere vores konklusion. Vores konklusioner er baseret på det revisionsbevis, der er opnået frem til datoen for vores revisionspåtegning. Fremtidige begivenheder eller forhold kan dog medføre, at koncernen og pensionskassen ikke længere kan fortsætte driften.
- Tager vi stilling til den samlede præsentation, struktur og indhold af regnskabet, herunder noteoplysningerne, samt om regnskabet afspejler de underliggende transaktioner og begivenheder på en sådan måde, at der gives et retvisende billede heraf.
- Opnår vi tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for de finansielle oplysninger for virksomhederne eller forretningsaktiviteterne i koncernen til brug for at udtrykke en konklusion om koncernregnskabet. Vi er ansvarlige for at lede, føre tilsyn med og udføre koncernrevisionen. Vi er eneansvarlige for vores revisionskonklusion.

Vi kommunikerer med den øverste ledelse om blandt andet det planlagte omfang og den tidsmæssige placering af revisionen samt betydelige revisionsmæssige observationer, herunder eventuelle betydelige mangler i intern kontrol, som vi identificerer under revisionen.

Vi afgiver også en udtalelse til den øverste ledelse om, at vi har opfyldt relevante etiske krav vedrørende uafhængighed, og oplyser den om alle relationer og andre forhold, der med rimelighed kan tænkes at påvirke vores uafhængighed og, hvor dette er relevant, tilhørende sikkerhedsforanstaltninger.

Med udgangspunkt i de forhold, der er kommunikeret til den øverste ledelse, fastslår vi, hvilke forhold der var mest betydelige ved revisionen af regnskabet for den aktuelle periode og dermed er centrale forhold ved revisionen. Vi beskriver disse forhold i vores revisionspåtegning, medmindre lov eller øvrig regulering udelukker, at forholdet offentliggøres, eller i de yderst sjældne tilfælde, hvor vi fastslår, at forholdet ikke skal kommunikeres i vores revisionspåtegning, fordi de negative konsekvenser heraf med rimelighed ville kunne forventes at veje tungere end de fordele, den offentlige interesse har af sådan kommunikation.

Hellerup, den 1. marts 2019
PricewaterhouseCoopers
Statsautoriseret Revisionspartnerselskab
CVR-nr. 33 77 12 31

Erik Stener Jørgensen
Statsautoriseret revisor
mne9947

Per Rolf Larssen
Statsautoriseret revisor
mne24822

Resultatopgørelse

1. januar - 31. december

I t. kr.

Note	Pensionskassen		Koncernen	
	2018	2017	2018	2017
Afgivne forsikringspræmier	-2	-1	-2	-1
<i>Medlemsbidrag for egen regning i alt</i>	-2	-1	-2	-1
Indtægter fra tilknyttede virksomheder	-9.854	5.049	0	0
Indtægter fra associerede virksomheder	-93.438	133.422	-93.438	133.422
Indtægter af investeringsejendomme	320.753	112.964	310.634	117.188
3 Renteindtægter og udbytter mv.	490.503	502.576	490.511	502.588
4 Kursreguleringer	-126.133	164.320	-126.133	164.320
5 Renteudgifter	-5.216	-3.877	-5.338	-3.914
6 Administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed	-32.105	-27.948	-32.105	-27.948
<i>Investeringsafkast, i alt</i>	<i>544.510</i>	<i>886.506</i>	<i>544.131</i>	<i>885.656</i>
7 Pensionsafkastskat	-142.747	-187.116	-142.747	-187.116
8 Udbetalte ydelser	-939.331	-940.723	-939.331	-940.723
<i>Pensionsydelser for egen regning, i alt</i>	<i>-939.331</i>	<i>-940.723</i>	<i>-939.331</i>	<i>-940.723</i>
Ændring i pensionshensættelser	53.473	-206.635	53.473	-206.635
<i>Ændring i pensionshensættelser for egen regning, i alt</i>	<i>53.473</i>	<i>-206.635</i>	<i>53.473</i>	<i>-206.635</i>
Ændring i fortjenstmargen	-136.899	0	-136.899	0
Ændring i overskudskapital	37.608	19.423	37.608	19.423
9 Administrationsomkostninger	-22.662	-24.949	-22.662	-24.949
<i>Pensionsmæssige driftsomkostninger for egen regning, i alt</i>	<i>-22.662</i>	<i>-24.949</i>	<i>-22.662</i>	<i>-24.949</i>
Overført investeringsafkast	15.349	-125.019	15.349	-125.019
Pensionsteknisk resultat	-590.701	-578.514	-591.080	-579.364
Egenkapitalens investeringsafkast	-15.349	125.019	-15.349	125.019
Resultat før skat	-606.050	-453.495	-606.429	-454.345
7 Pensionsafkastskat for egenkapitalen	92.667	63.849	92.667	63.849
Minoritetsinteressers andel af driftsresultat	0	0	379	850
Årets resultat	-513.383	-389.646	-513.383	-389.646
Totalindkomstopgørelse				
Årets resultat	-513.383	-389.646	-513.383	-389.646
Anden totalindkomst	0	0	0	0
Årets totalindkomst	-513.383	-389.646	-513.383	-389.646

Balance pr. 31. december

Aktiver

I t. kr.

Note	Pensionskassen		Koncernen	
	2018	2017	2018	2017
Driftsmidler	538	539	538	539
Materielle aktiver, i alt	538	539	538	539
11 <i>Investerings ejendomme</i>	332.545	866.210	360.649	987.593
Kapitalandele i tilknyttede virksomheder	107.466	133.233	0	0
Kapitalandele i associerede virksomheder	7.637.567	8.367.731	7.637.567	8.367.731
<i>Investeringer i tilknyttede og associerede virksomheder, i alt</i>	<i>7.745.033</i>	<i>8.500.964</i>	<i>7.637.567</i>	<i>8.367.731</i>
12 Kapitalandele	2.727.448	3.032.584	2.727.448	3.032.584
Obligationer	13.420.948	12.005.124	13.420.948	12.005.124
Pantesikrede udlån	29	68	29	68
Andre udlån	9.203	13.679	9.203	13.679
13 Afdelte finansielle instrumenter	2.916.539	2.006.829	2.916.539	2.006.829
<i>Andre finansielle investeringsaktiver, i alt</i>	<i>19.074.167</i>	<i>17.058.284</i>	<i>19.074.167</i>	<i>17.058.284</i>
Investeringsaktiver, i alt	27.151.745	26.425.458	27.072.383	26.413.608
Tilgodehavender hos PenSam Liv	22.529	155.422	22.529	155.422
Andre tilgodehavender	3.257	99.197	3.465	99.729
Tilgodehavender, i alt	25.786	254.619	25.994	255.151
Tilgodehavende pensionsafkastskat	155.792	0	155.792	0
Likvide beholdninger	125.387	60.253	209.503	89.915
Andre aktiver, i alt	281.179	60.253	365.295	89.915
Tilgodehavende renter samt optjent leje	141.616	139.804	141.616	139.804
Andre periodeafgrænsningsposter	71.832	70.629	71.832	70.629
Periodeafgrænsningsposter, i alt	213.448	210.433	213.448	210.433
Aktiver, i alt	27.672.696	26.951.302	27.677.658	26.969.646

Balance pr. 31. december

Passiver

I t. kr.

Note	Pensionskassen		Koncernen	
	2018	2017	2018	2017
15 Overført overskud	3.083.406	3.596.789	3.083.406	3.596.789
Minoritetsinteresser	0	0	0	7.993
Egenkapital, i alt	3.083.406	3.596.789	3.083.406	3.604.782
16 Overskudskapital	458.102	495.709	458.102	495.709
Ansvarlig lånekapital, i alt	458.102	495.709	458.102	495.709
17 Pensionshensættelser	21.210.395	21.263.867	21.210.395	21.263.867
17 Fortjenstmargen på pensionshensættelser og investeringskontrakter	136.899	0	136.899	0
Hensættelser til pensions- og investeringskontrakter, i alt	21.347.294	21.263.867	21.347.294	21.263.867
Gæld til kreditinstitutter	1.376.608	734.149	1.376.651	734.149
Skyldig pensionsafkastskat	212.096	115.227	212.096	115.227
18 Anden gæld	1.195.190	745.561	1.200.109	755.912
Gæld, i alt	2.783.894	1.594.937	2.788.856	1.605.288
Passiver, i alt	27.672.696	26.951.302	27.677.658	26.969.646

Øvrige noter

- 1 Anvendt regnskabspraksis
- 2 Hoved- og nøgletal
- 10 Fordeling af det realiserede resultat
- 14 Eventualaktiver
- 19 Kapitalgrundlag
- 20 Sikkerhedsstillelser og eventualforpligtelser og andre økonomiske forpligtelser
- 21 Nærtstående partner
- 22 Afkast til regnskabsmæssig værdi
- 23 Tilknyttede og associerede virksomheder
- 24 Risikoplysninger

Egenkapitaloppgørelse

I t. kr.

Egenkapital	Pensionskassen		Konsernen	
	31.12.2018	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2017
Saldo primo	3.596.789	3.986.435	3.604.782	3.986.435
Årets resultat	-513.383	-389.646	-513.383	-389.646
Anden totalinntekt	0	0	0	0
Årets totalinntekt	-513.383	-389.646	-513.383	-389.646
Overført overskud, i alt	3.083.406	3.596.789	3.091.398	3.596.789
Regulering minoritetsinteresser	0	0	-7.993	7.993
Saldo ultimo	3.083.406	3.596.789	3.083.406	3.604.782

Noter

NOTE 1

Anvendt regnskabspraksis

Årsrapporten for pensionskassen er aflagt i overensstemmelse med reglerne i Lov om finansiel virksomhed og Finanstilsynets bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringselskaber og tværgående pensionskasser (Regnskabsbekendtgørelsen).

Ændring i anvendt regnskabspraksis

En ændring af Regnskabsbekendtgørelsen medfører, at indeholdt PAL tages ud af hensættelserne og placeres under gældsposter i balancen fra og med regnskabsåret 2018.

Ændringerne medfører en mindre forskydning mellem regnskabsposterne tilgodehavende pensionsafkastskat, overskudskapital, pensionshensættelser og skyldig pensionsafkastskat. Ændringen har således hverken effekt på resultatopgørelsen eller egenkapitalen. Sammenligningstal og noter er tilpasset ændringen jf. nedenstående tabel.

Udover ovennævnte tilpasning er anvendt regnskabspraksis uændret i forhold til årsrapporten for 2017.

Beløb i resultatopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse og noter er oplyst i t. kr., medmindre andet er oplyst.

Sumtotaler i regnskabet er udregnet på baggrund af de faktiske tal, efterregning af sumtotalerne vil derfor i visse tilfælde medføre afrundingsdifferencer.

Generelt om indregning og måling

Aktiver indregnes i balancen, når det er sandsynligt, at de fremtidige økonomiske fordele vil tilfalde pensionskassen, og aktivets værdi kan måles pålideligt.

Forpligtelser indregnes i balancen, når det er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil fragå pensionskassen, og forpligtelsens værdi kan måles pålideligt.

Indtægter indregnes i resultatopgørelsen i takt med, at de indtjenes, herunder indregnes værdireguleringer af finansielle aktiver og forpligtelser, der måles til dagsværdi. I resultatopgørelsen indregnes ligeledes alle omkostninger, der er afholdt for at opnå årets indtjening.

Indregning af finansielle og afledte finansielle instrumenter sker på afregningsdagen.

Ved første indregning måles aktiver og forpligtelser til kostpris, der for finansielle instrumenter svarer til dagsværdi. Måling efter første indregning sker som beskrevet under de enkelte regnskabsposter.

Ændringer som følge af omklassifikation af PAL

Regnskabspost	Pensionskassen			Koncernen		
	Balance 31.12. 2017	PAL beløb	Balance 31.12. 2017 efter omklassifi- kation	Balance 31.12. 2017	PAL beløb	Balance 31.12. 2017 efter omklassifi- kation
Tilgodehavende pensionsafkastskat	71.890	-71.890	0	71.890	-71.890	0
Aktiver, i alt	27.023.192	-71.890	26.951.302	27.041.536	-71.890	26.969.646
Overskudskapital	497.683	-1.974	495.709	497.683	-1.974	495.709
Pensionshensættelser	21.449.010	-185.143	21.263.867	21.449.010	-185.143	21.263.867
Skyldig pensionsafkastskat	0	115.227	115.227	0	115.227	115.227
Passiver, i alt	27.023.192	-71.890	26.951.302	27.041.536	-71.890	26.969.646

Regnskabsmæssige skøn samt usikkerhed ved indregning og måling

Ved udarbejdelse af årsregnskabet har ledelsen foretaget en række skøn og vurderinger. Ledelsens skøn og vurderinger vedrørende fremtidige begivenheder har indvirkning på indregning og måling af visse aktiver og forpligtelser og dermed resultatet i året og i de kommende år. Disse skøn foretaget af ledelsen er i overensstemmelse med regnskabspraksis og på baggrund af historiske erfaringer samt forudsætninger, som ledelsen anser som forsvarlige og realistiske.

De regnskabsmæssige skøn er baseret på forudsætninger, som kan vise sig at være ufuldstændige, ligesom uventede fremtidige begivenheder eller omstændigheder kan opstå. Derfor vil andre kunne komme frem til andre værdier og resultater.

De væsentligste skøn, som ledelsen foretager i forbindelse med opgørelse af den regnskabsmæssige værdi af disse aktiver og forpligtelser, og den væsentlige skønsmæssige usikkerhed forbundet med udarbejdelsen af årsregnskabet for 2018, er de samme som ved udarbejdelse af årsregnskabet året før.

De områder, der især er forbundet med skøn, er måling af dagsværdi af unoterede finansielle instrumenter samt forpligtelser vedrørende pensionsaftaler.

Måling af dagsværdi af unoterede finansielle instrumenter

Pensionskassen har alternative investeringer i sin investeringsportefølje. Alternative investeringer dækker primært over indirekte investeringer gennem fonde i ejendomme, illikvid kredit, private equity og infrastruktur. Derudover har pensionskassen investeret i afledte finansielle instrumenter til investerings- samt afdækningsmæssige formål.

For alternative investeringer og afledte finansielle instrumenter, hvor værdiansættelsen i mindre omfang bygger på observerbare markedsdata, er værdiansættelsen påvirket af skøn.

For at sikre pålideligheden har selskabet etableret interne processer, der skal understøtte de udarbejdede skøn. For de alternative investeringer knytter sig bl.a. til de forudsætninger, der ligger til grund for rapportering modtaget fra investeringsforvaltere, ejendomsadministratorer samt den tidsmæssige forskydning, der er fra opgørelsestidspunktet til indregning i regnskabet. Ved store markedsbevægelser indhentes supplerende oplysninger om prisudvikling.

Den regnskabsmæssige usikkerhed vedr. afledte finansielle instrumenter knytter sig primært til de forudsætninger, der ligger til grund for fastsættelse af renter og volatilitet.

Derudover foretages der analyser af værdiansættelserne i forhold til eksterne modparter og i forhold til priser fastsat af en uafhængig finansiell institution, for at vurdere og efterprøve de af selskabet fastsatte værdier.

Måling af forpligtelser vedrørende pensionsaftaler

Vurderingen af kundebestandens levetid, død og invaliditet har en væsentlig indflydelse på opgørelsen af de pensionsmæssige hensættelser, og derfor foretages der regelmæssigt en vurdering af bedste skøn for de nævnte parametre.

Erfaringerne, der danner baggrund for fastsættelse af parametre til hensættelsesberegning, er indhentet over de første fem år, efter at førtidspensionsreformen er trådt i kraft. I den periode var der først et fald i tilkendelse af førtidspension og efterfølgende en stigning. Der er fortsat usikkerhed om reformens langsigtede effekt, hvilket kan påvirke hensættelsernes størrelse fremadrettet.

Fastlæggelse af forudsætningerne er baseret på erfaringer fra pensionskassens bestand og udgør aktuar-mæssige skøn og har stor betydning for hensættelsernes størrelse.

Den anvendte metode for vurdering af bedste skøn for levetid og død skelner mellem levetid for raske og invalide, idet der i PenSam gruppen er observeret stor forskel i levetid imellem raske og invalide.

Til vurdering af den observerede dødelighed anvendes pensionskassens bestand som grundlag for raske. Vurdering af den observerede dødelighed for invalide er baseret på PenSam gruppens bestand, da dette bidrager til en mere sikker estimation. Det er endvidere vurderingen, at en metode, der skelner mellem raske og invalide, er udtryk for bedste skøn på det foreliggende grundlag.

Ændring af regnskabsmæssige skøn

Der er ikke ændret i metoder for måling af regnskabsposter, hvor værdiansættelsen er baseret på ledelsens skøn og vurderinger.

Kontribution

Fordelingen af det realiserede resultat foretages i overensstemmelse med pensionskassens anmeldelse til Finanstilsynet.

I pensionskassen er kontributionsgrupperne opdelt på tre rentegrupper, seks risikogrupper og tre omkostningsgrupper.

Den anmeldte risikoforrentningsregel indebærer, at der for hver rentekontributionsgruppe gives en risikoforrentning som en procentdel af den gennemsnitlige retrospektive hensættelse for perioden for den pågældende rentekontributionsgruppe. Risikoforrentningen fordeles forholdsmæssigt mellem egenkapitalen og de særlige bonushensættelser.

Koncernregnskabet

Koncernregnskabet omfatter modervirksomheden, Pensionskassen PenSam samt dattervirksomheder, hvori pensionskassen direkte eller indirekte besidder mere end 50% af stemmerettighederne eller på anden måde har bestemmende indflydelse.

Dattervirksomheder indregnes i koncernregnskabet fra tidspunktet for erhvervelse eller stiftelse.

Koncernregnskabet er udarbejdet på grundlag af regnskab for modervirksomheden, og de enkelte dattervirksomheder er opgjort efter koncernens regnskabspraksis. Der er foretaget en sammenlægning af regnskabsposter med ensartet indhold og med efterfølgende eliminering af koncerninterne indtægter og omkostninger, aktiebesiddelser, interne mellemværender og udbytter samt realiserede og urealiserede fortjenester og tab ved transaktioner mellem de konsoliderede virksomheder.

Ejendomme ejet af ejendomsanpartsselskaber indgår i posten 'Kapitalandele i associerede virksomheder' i modervirksomheden.

Omregning af fremmed valuta

Regnskabet er præsenteret i danske kroner. Alle balanceposter i fremmed valuta, det vil sige aktiver og passiver samt ikke balanceførte poster, omregnes til danske kroner efter Danmarks Nationalbanks offentliggjorte valutakurser på balancedagen. Indtægter og udgifter i fremmed valuta omregnes efter de på transaktionstidspunktet gældende kurser.

Realiserede og urealiserede valutakursavancer og -tab medtages i resultatopgørelsen under 'Kursreguleringer'.

Resultatopgørelse

Indtægter fra tilknyttede og associerede virksomheder

Indeholder pensionskassens andel af de tilknyttede og associerede virksomheders driftsresultat og værdiregulering.

Indtægter af investeringsejendomme

Omfatter overskud eller underskud ved drift af pensionskassens investeringsejendomme. Beløbet opgøres efter fradrag af udgifter til ejendomsadministration. Regulering af investeringsejendommens værdi er indeholdt i posten 'Kursreguleringer'.

Renteindtægter og udbytter mv.

Indeholder årets renter af værdipapirer og udlån, renter af mellemværende med tilknyttede virksomheder, rentebetalinger vedrørende afledte finansielle instrumenter samt udbytte af kapitalandele med fradrag af udbytteskat.

Kursreguleringer

Omfatter årets værdiregulering af kapitalandele, investeringsforeningsandele, obligationer, investerings-ejendomme og udlån samt realiserede gevinster og tab ved salg af kapitalandele, investeringsforeningsandele, obligationer, investeringsejendomme og udlån. Endvidere indgår valutakursregulering samt realiserede og urealiserede gevinster og tab vedrørende afledte finansielle instrumenter.

Renteudgifter

Indeholder renter på lån, renter af mellemværende med tilknyttede virksomheder samt øvrig gæld.

Administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed

Indeholder direkte handelsomkostninger i forbindelse med værdipapirhandel og depotgebyrer samt egne omkostninger til administration af investeringsaktiver.

Pensionsafkastskat

Pensionsafkastskatten beregnes med en sats på 15,3%.

Pensionsafkastskat resultatføres med det beløb, der skal betales for perioden inkl. eventuelle reguleringer vedr. tidligere år. I balancen er skyldig pensionsafkastskat opført under anden gæld.

Pensionsydelse for egen regning

Pensionsydelse for egen regning omfatter årets udbetalte ydelser efter fradrag af genforsikringens andel.

Ændring i pensionshensættelser for egen regning

Omfatter årets ændring i pensionshensættelserne brutto med fradrag af genforsikringens andel.

Ændring i fortjenstmargen

Omfatter årets ændring i fortjenstmargen.

Ændring i overskudskapital

Omfatter årets ændring i overskudskapitalen.

Administrationsomkostninger

Pensionskassen har indgået administrationsaftale med PenSam A/S. Omkostningerne dækker den daglige administration. Administrationsomkostninger omfatter periodiserede direkte og indirekte omkostninger vedrørende pensionsdriften.

Overført investeringsafkast

Overført investeringsafkast indeholder den del af det samlede investeringsafkast, der vedrører egenkapitalen. For den del af pensionskassen, som er omfattet af kontributionsbekendtgørelsen, overføres den andel, som kan henføres til egenkapitalen på grundlag af fordelingen af det realiserede resultat.

Skat

Pensionskassen er ikke selskabsskattepligtig. I dattervirksomhederne er skat udgiftsført med det beløb, der påhviler årets indkomst. Datterselskaberne er sambeskattet. Som skattemæssigt administrations-selskab er valgt PenSam Investering ApS.

Anden totalindkomst

Pensionskassen har valgt at præsentere totalindkomsten som en samlet opgørelse i forlængelse af resultatopgørelsen benævnt 'Totalindkomstopgørelse'. Pensionskassen har på nuværende tidspunkt ingen poster, som indregnes under anden totalindkomst.

Balancen

Materielle aktiver

Materielle aktiver består primært af driftsmidler. Driftsmidler indregnes i balancen til kostpris med fradrag af akkumulerede af- og nedskrivninger. Kostprisen omfatter anskaffelsessummen samt øvrige omkostninger tilknyttet anskaffelsen. Afskrivninger beregnes på grundlag af aktivets restværdi fratrukket akkumulerede nedskrivninger. Afskrivninger på driftsmidler

foretages lineært over den forventede økonomiske levetid. Afskrivningsperioderne er fastsat til 3 - 10 år.

Investeringsejendomme

Investeringsejendomme måles til dagsværdi efter en cash flow model. Investeringsejendomme omfatter primært bolig- og erhvervsejendomme. Dagsværdien opgøres med udgangspunkt i en systematisk vurdering af ejendommene baseret på deres forventede afkast over en 10-årig periode og terminalværdi.

Terminalværdien er forventningen til ejendommens fremtidige kontante driftsafkast i et normalt år efter en 10-årig periode. Dagsværdien er opgjort ved at tilbagediskontere det forventede afkast samt at fastsætte afkastkrav, der blandt andet afhænger af ejendommens art, beliggenhed og det aktuelle renteniveau.

Ejendomme ejet af ejendomsselskaber indgår i posterne 'Kapitalandele i tilknyttede og associerede virksomheder'.

Kapitalandele i tilknyttede og associerede virksomheder

Kapitalandele i tilknyttede og associerede virksomheder indregnes og måles til virksomhedens regnskabsmæssige indre værdi. Virksomhedens indre værdi opgøres efter det senest modtagne regnskab.

Kapitalandele

Kapitalandele indregnes i balancen til dagsværdi.

Dagsværdien for kapitalandele, der handles på et aktivt marked, opgøres på baggrund af lukkekursen på balancedagen.

For kapitalandele, hvor der ikke forefindes et aktivt marked og dermed ikke en observerbar pålidelig dagsværdi, foretages værdiansættelsen med udgangspunkt i almindeligt anerkendte værdiansættelsesmetoder. Dette omfatter for eksempel "discounted cash flow metoden", sammenlignelige handler og multipler. Den anvendte metode varierer afhængig af de konkrete foretagne investeringer.

Værdiansættelserne efterprøves løbende ud fra risiko og væsentlighed. Der valideres ved hjælp af følsomhedsanalyser af væsentlige forudsætninger i de anvendte værdiansættelsesmodeller.

Investeringsforeningsandele

Børsnoterede investeringsforeningsandele måles til dagsværdi med udgangspunkt i den officielle

lukkekurs på balancedagen. Hvis en officiel lukkekurs ikke findes, anvendes den officielle børskurs. Unoterede investeringsforeningsandele måles til den af udbyder beregnede kurs, der bygger på de underliggende værdipapirers dagsværdi.

Andele i Kapitalforeningen PenSam Invest indgår som associeret virksomhed.

Obligationer, pantesikrede udlån og andre udlån

Obligationer, pantesikrede udlån og andre udlån måles til dagsværdi. Dagsværdien af noterede obligationer opgøres med udgangspunkt i den officielle lukkekurs på balancedagen. Hvis en officiel lukkekurs ikke findes, anvendes den officielle børskurs. Dagsværdien af udtrukne børsnoteede obligationer måles dog til nutidsværdien af udtrækningsbeløbet. For øvrige unoterede obligationer og udlån opgøres dagsværdien ud fra almindeligt anerkendte værdiansættelsesteknikker, der inddrager alle tilgængelige data, som markedsdeltagere må antages at ville tage i betragtning ved en prisfastsættelse. PenSam benytter et internationalt anerkendt kreditvurderingsværktøj til understøttelse af ovenstående teknikker.

Afledte finansielle instrumenter

Børsnoteede og unoterede afledte finansielle instrumenter måles til dagsværdi, og reguleringer indregnes løbende i resultatopgørelsen under 'Kursreguleringer'. Positive dagsværdier indregnes i balancen under 'Afledte finansielle instrumenter', og negative dagsværdier indregnes i balancen under 'Anden gæld og Gæld til kreditinstitutter'.

For afledte finansielle instrumenter, der ikke er børsnoteede, anvendes til værdiansættelsen almindeligt anerkendte værdiansættelsesmetoder. De valgte metoder tilpasses de enkelte afledte finansielle instrumenter.

Der foretages analyser af værdiansættelserne i forhold til eksterne modparter og i forhold til priser fastsat af en uafhængig finansiell institution, for at vurdere og efterprøve, de af pensionskassen fastsatte værdier.

Repoer behandles som lån mod sikkerhed. Obligationer solgt som led i en repoforretning er medtaget i balancen til dagsværdi.

Tilgodehavender

Tilgodehavender måles til dagsværdi, hvilket normalt svarer til nominel værdi med fradrag af eventuel nedskrivning til forventede tab.

Likvide beholdninger

Likvide beholdninger indregnes og måles i balancen til dagsværdi, hvilket normalt svarer til nominel værdi.

Periodeafgrænsningsposter

Under periodeafgrænsningsposter indregnes betalinger vedrørende indtægter/udgifter vedrørende efterfølgende regnskabsår. Periodeafgrænsningsposter måles til kostpris.

Minoritetsinteresser

Minoritetsinteresser er øvrige investorers andel af tilknyttede virksomheders resultat og egenkapital.

Overskudskapital

Overskudskapital består af særlige bonushensættelser. De indeholder andele af overskud, der tilfalder medlemmerne, og som medregnes i pensionskassens kapitalgrundlag. De særlige bonushensættelser modtager samme forrentning som egenkapitalen og kan dække tab på lige fod med egenkapitalen. Særlige bonushensættelser udbetales til medlemmerne, når pensionerne er under udbetaling, eller når der sker genkøb.

Pensionsmæssige hensættelser

Pensionsmæssige hensættelser opgøres på basis af det til Finanstilsynet anmeldte tekniske grundlag for beregning af pensionsmæssige hensættelser.

Pensionshensættelser

Pensionshensættelser opdeles i noterne i garanterede ydelser, risikomargen, individuelt bonuspotentiale og kollektivt bonuspotentiale.

Nutidsværdien af fremtidige betalingsstrømme findes ved diskontering med den til Finanstilsynets anmeldte rentekurve, hvor satserne er med volatilitetsjustering og reduceret med pensionsafkastbeskatningssatsen. Forudsætninger vedrørende dødelighed og invaliditet er fastlagt på baggrund af erfaringer fra bestanden i PenSam. Forudsætninger vedrørende de fremtidige administrationsomkostninger er baseret på erfaringer i PenSam vedrørende omkostninger pr. forsikret.

Garanterede ydelser

Garanterede ydelser er opgjort ud fra de betalingsstrømme (præmier, ydelser, administrationsudgifter), der følger, hvis forsikringerne har henholdsvis fortsat præmiebetaling, ophørt præmiebetaling (fripolice), tilbagekøb, og hvis forsikringsbegivenheder indtræffer, hvor der beregnes et sandsynlighedsvægtet

gennemsnit ud fra sandsynlighederne for disse forskellige tilstande.

Nutidsværdierne opgøres efter markedsforudsættningerne. Hertil lægges et tillæg til dækning af fremtidige ydelser foranlediget af indtrufne forsikringsbegivenheder samt et tillæg for ubetalte, forfaldne forsikringsydelser.

Risikomargen

Risikomargenen beregnes efter kapitalomkostningsmetoden under Solvens II.

Individuelt bonuspotentiale og kollektivt bonuspotentiale

Den forsikredes bonusret opgøres residualt i forhold til de pensionsmæssige hensættelser efter finansiering af garanterede ydelser, risikomargen og fortjenstmargen. Den del af værdien af bonusretten, der er indeholdt i de retrospektive hensættelser, er individuelt bonuspotentiale, mens den del, der ikke er fordelt til de enkelte forsikringer, er kollektivt bonuspotentiale.

Individuelt bonuspotentiale og kollektivt bonuspotentiale kan sammen med fortjenstmargen anvendes til betaling af den anmeldte risikoforrentning samt til dækning af negative realiserede resultater i henhold til kontributionsbekendtgørelsen.

Fortjenstmargen på pensionsaftaler og investeringskontrakter

Fortjenstmargen indeholder nutidsværdien af fortjenstdelen af fremtidig risikoforrentning, jævnfør de anmeldte regler herfor.

Pensionsafkastskat

Tilgodehavende eller skyldig pensionsafkastskat beregnet med udgangspunkt i den aktuelle pensionsafkastskattesats.

Gæld til kreditinstitutter

Gæld til kreditinstitutter omfatter gældsforpligtelser forbundet med investeringsaktiviteten. Gæld til kreditinstitutter i forbindelse med repoforretninger måles til dagsværdi.

Øvrige forpligtelser

Øvrige forpligtelser omfatter repoforretninger samt gæld til tilknyttede og associerede selskaber, og anden gæld måles til dagsværdi, der i al væsentlighed svarer til nominel værdi.

Nøgletal

Pensionskassens nøgletal udarbejdes efter Regnskabsbekendtgørelsen. Afkastnøgletallene er beregnet som sammenvægtede afkast.

Noter

I mio. kr.

NOTE 2

Hoved- og nøgletal ¹⁾	Efter tidligere bekendtgørelse				
	2018	2017	2016	2015	2014
Resultatopgørelse					
Pensionsydelse f.e.r. (for egen regning)	-939	-941	-1.042	-911	-915
Investeringsafkast før pensionsafkastskat	545	887	1.877	662	3.377
Pensionsmæssige driftsomkostninger f.e.r. i alt	-23	-25	-23	-25	-25
Ændring i pensionshensættelser	53	-206	-437	332	-1.693
Ændring i overskudskapital	38	19	20	36	-2
Ændring i fortjenstmargen	-137	0	0	0	0
Pensionsafkastskat	-143	-187	-241	-81	-455
Overført investeringsafkast	15	-125	-154	-13	-287
<i>Pensionsteknisk resultat</i>	<i>-591</i>	<i>-579</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Egenkapitalens investeringsafkast	-15	125	154	13	287
Pensionsafkastskat for egenkapitalen	93	64	-24	-3	-44
<i>Årets resultat / Årets totalindkomst</i>	<i>-513</i>	<i>-390</i>	<i>130</i>	<i>10</i>	<i>243</i>
Balance					
Hensættelser til pensions- og investeringskontrakter i alt	21.347	21.264	21.033	22.216	22.396
Overskudskapital	458	496	516	536	572
Egenkapital, i alt	3.083	3.597	3.986	3.856	3.846
Aktiver, i alt	27.673	26.951	28.100	30.082	28.249
Nøgletal i pct.					
Afkastnøgletal					
Afkastprocent	2,7	3,6	8,3	2,7	14,9
Omkostningsnøgletal					
Omkostningsprocent af hensættelser	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Omkostninger pr. medlem i kr.	481	518	472	494	485
Forrentningsnøgletal					
Egenkapitalforrentning efter skat	-15,4	-10,3	3,3	0,3	6,5
Forrentning af overskudskapital efter skat	-0,3	2,7	3,3		

¹⁾ Finanstilsynets regnskabsbekendtgørelse er ændret med virkning fra 2016. Den medfører nye samt redefinerede regnskabsposter. Historiske data er ikke tilgængelige, hvorfor det ikke er muligt at udarbejde nye sammenligningstal for 2014 og 2015.

Noter

I t. kr.

NOTE 3	Pensionskassen		Koncernen	
Renteindtægter og udbytter mv.	2018	2017	2018	2017
Renter af obligationer	182.122	174.969	182.122	174.969
Renter af pantsikrede udlån	5	9	5	9
Renter af gældsbreve	301	373	301	373
Udbytte, kapitalandele og investeringsforeningsandele	28.396	49.910	28.396	49.910
Tilknyttede virksomheder	672	0	672	0
Afledte finansielle instrumenter	278.599	277.281	278.599	277.281
Kreditinstitutter	408	34	416	46
<i>I alt</i>	<i>490.503</i>	<i>502.576</i>	<i>490.511</i>	<i>502.588</i>

NOTE 4	2018	2017	2018	2017
Kursreguleringer				
Investeringsejendomme	-3.261	6.759	-3.261	6.759
Kapitalandele	253.103	160.198	253.103	160.198
Obligationer	-45.541	-39.828	-45.541	-39.828
Pantsikrede udlån	-5	-8	-5	-8
Afledte finansielle instrumenter	28.819	-355.443	28.819	-355.443
Valutakursreguleringer	-359.293	392.453	-359.293	392.453
Andre udlån	45	189	45	189
<i>I alt</i>	<i>-126.133</i>	<i>164.320</i>	<i>-126.133</i>	<i>164.320</i>

NOTE 5	2018	2017	2018	2017
Renteudgifter				
Øvrige finansielle investeringsaktiver	-4.094	-2.040	-4.094	-2.040
Kreditinstitutter	-388	-1	-510	-38
Andre renter	-734	-1.836	-734	-1.836
<i>I alt</i>	<i>-5.216</i>	<i>-3.877</i>	<i>-5.338</i>	<i>-3.914</i>

NOTE 6	2018	2017	2018	2017
Administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed				
Depotafgift	-1.605	-436	-1.605	-436
Formueforvaltning, fordelte fællesomkostninger	-28.842	-26.900	-28.842	-26.900
Anden formueadministration	-1.658	-612	-1.658	-612
<i>I alt</i>	<i>-32.105</i>	<i>-27.948</i>	<i>-32.105</i>	<i>-27.948</i>

NOTE 7	Pensionskassen		Koncernen	
	2018	2017	2018	2017
Pensionsafkastskat				
Beregnet betaling for året	-58.253	-117.177	-58.253	-117.177
Regulering vedr. tidligere år	8.993	-5.535	8.993	-5.535
Afregnet individuel pensionsafkastskat	-780	-517	-780	-517
Individuel pensionsafkastskat overført til andet selskab	-40	-38	-40	-38
<i>I alt</i>	<i>-50.080</i>	<i>-123.267</i>	<i>-50.080</i>	<i>-123.267</i>
Pensionsafkastskatten er fordelt til:				
Medlemmerne	-142.747	-187.116	-142.747	-187.116
Egenkapitalen	92.667	63.849	92.667	63.849
<i>I alt</i>	<i>-50.080</i>	<i>-123.267</i>	<i>-50.080</i>	<i>-123.267</i>

NOTE 8	Pensionskassen		Koncernen	
	2018	2017	2018	2017
Udbetalte ydelser				
Forsikringssummer ved død	-2.571	-4.435	-2.571	-4.435
Forsikringssummer ved udløb	-42.936	-53.286	-42.936	-53.286
Løbende pensionsudbetalinger	-848.289	-837.822	-848.289	-837.822
Udbetalt fra overskudskapital	-35.952	-33.086	-35.952	-33.086
Udtrædelsesgodtgørelser	-9.396	-11.757	-9.396	-11.757
Skadeforebyggende omkostninger	-187	-337	-187	-337
<i>I alt</i>	<i>-939.331</i>	<i>-940.723</i>	<i>-939.331</i>	<i>-940.723</i>

NOTE 9	Pensionskassen		Koncernen	
	2018	2017	2018	2017
Administrationsomkostninger				
Administrationsvederlag	-22.662	-24.949	-22.662	-24.949
<i>Administrationsomkostninger, i alt</i>	<i>-22.662</i>	<i>-24.949</i>	<i>-22.662</i>	<i>-24.949</i>

Pensionskassen PenSam har indgået administrationsaftale med PenSam A/S. Der er derfor ikke ansat medarbejdere. Vederlag til direktion og bestyrelse samt honorar til revision bliver afregnet i henhold til aftale.

Antal i bestyrelsen	5	5
Antal i direktion	1	1
Antal øvrige væsentlige risikotagere	15	15

Vederlag til bestyrelse, direktion og øvrige væsentlige risikotagere:

Bestyrelse:

Bestyrelsesformand Per Larsen (Indtrådt 1. december 2018)	-8	0
Næstformand Reiner Burgwald* (Indtrådt 25. april 2018)	-50	0
Cato Baldvinsson	-62	-60
Inge Beicher	-60	-60
Palle Nielsen	-49	-48
Bestyrelsesformand Jess V. Laursen (Udtrådt 30. juni 2018)	-45	-90
Næstformand Dennis Kristensen* (Udtrådt 25. april 2018)	-17	-53
Jacob Jensen (Indtrådt 1. juli 2018 og udtrådt 30. november 2018)	-30	0
<i>Honorar i alt</i>	<i>-321</i>	<i>-311</i>

*Bestyrelsesmedlemmets honorar afgives til FOA.

Bestyrelsen aflønnes udelukkende med et fast honorar. Ud over det oplyste honorar, ydes et fast honorar til medlemmer af revisionsudvalget, som udgør 60 t. kr. for formanden og 40 t. kr. for øvrige medlemmer årligt.

Medlemmer af koncernstrukturudvalget aflønnes med fast honorar på 50 t. pr. år

Som medlem af bestyrelsen i andre selskaber i PenSam gruppen har følgende bestyrelsesmedlemmer modtaget et samlet honorar fra selskaberne: Per Larsen 40 t. kr. (2017: 120 t. kr.), Cato Baldvinsson 61 t. kr. (2017: 19 t. kr.), Inge Beicher 30 t. kr. (2017: 0 kr.), Palle Nielsen 92 t. kr. (2017: 100 t. kr.), Dennis Kristensen 101 t. kr. (2017: 200 t. kr.) og Jacob Jensen 80 t. kr. (2017: 0 kr.)

Direktion:

Torsten Fels		
Kontraktligt vederlag	-367	-634
Kontant bonus	0	0
<i>Vederlag i alt</i>	<i>-367</i>	<i>-634</i>

Det omkostningsførte vederlag til Torsten Fels i PenSam gruppen udgør i alt 3.668 t. kr. (2017: 3.168 t. kr.).

NOTE 9 (FORTSAT)	Pensionskassen		Koncernen	
	2018	2017	2018	2017
Administrationsomkostninger				
Øvrige ansatte, hvis aktiviteter har væsentlig indflydelse på virksomhedens risikoprofil:				
Kontraktligt vederlag	-19.645	-16.992		
Pension	-3.383	-2.951		
Kontant bonus	-1.097	-480		
<i>I alt omkostningsført vederlag i PenSam gruppen</i>	<i>-24.125</i>	<i>-20.423</i>		

PenSam gruppen er forpligtet til at udpege alle medarbejdere, hvis aktiviteter har indflydelse på Pensionskassen PenSam's risikoprofil. En andel af de væsentlige risikotagere er tillige ansat i de øvrige selskaber i PenSam gruppen, og en andel af ovenstående vederlag fordeles derfor til disse selskaber.

Samlet variabel løn fordelt på udbetalingsform

Kontant udbetalt	-1.097	-480
Udskudt for året	0	0

Samlet udestående variabel løn

Udestående udskudt variabel løn vedr. tidligere år	-774	-320
Reduceret variabel løn vedr. tidligere år	0	0
Optjent udskudt variabel løn i året	0	0

Revisionshonorar:

Lovpligtig revision af årsregnskabet	-347	-336
Skatterådgivning	-281	-64
Honorar for andre ydelser	-307	0
<i>I alt</i>	<i>-935</i>	<i>-400</i>

Den eksterne revision har ud over lovpligtig revision udført skattemæssig og strukturel rådgivning for pensionskassen i forbindelse med overvejelser om pensionskassens og koncernens fremtidige struktur. Herudover har der i mindre omfang været udført rådgivning om aktuariemæssige beregninger.

NOTE 10	Pensionskassen		Koncernen	
	2018	2017	2018	2017
Fordeling af realiseret resultat samt udlodning fra egenkapitalen				
Pensionskassen har anmeldt en risikoforrentningsregel for 2018, hvor der ikke fordeles risikoforrentning til kapitalgrundlaget.				
Realiseret resultat, jf. kontributionsbekendtgørelsen	60.093	746.777	-	-
Fordelt til:				
Kollektivt bonuspotentiale	77.342	606.122	-	-
Overskudskapital	-1.899	15.636	-	-
<i>I alt til medlemmerne</i>	<i>75.443</i>	<i>621.758</i>	-	-
Egenkapitalens investeringsafkast	-15.350	125.019	-	-
<i>Fordelt, i alt</i>	<i>60.093</i>	<i>746.777</i>	-	-
Realiseret resultat til medlemmerne	75.443	621.758	-	-
Udlodning fra egenkapitalen	590.319	578.512	-	-
I alt til medlemmerne (realiseret resultat og udlodning)	665.762	1.200.270	-	-
Dette beløb er fordelt således til kontributionsgrupperne:				
Rentegruppe Pensionskassen for sygehjælpere m.fl.				
Realiseret resultat til Kollektivt bonuspotentiale	147.235	540.304	-	-
Udlodning fra egenkapitalen	526.022	422.055	-	-
Overskudskapital	-1.731	14.233	-	-
<i>I alt til medlemmerne</i>	<i>671.526</i>	<i>976.592</i>	-	-
Rentegruppe Pensionskassen for portører m.fl.				
Realiseret resultat til kollektivt bonuspotentiale	-5.837	96.291	-	-
Udlodning fra egenkapitalen	49.367	38.341	-	-
Overskudskapital	-129	1.065	-	-
<i>I alt til medlemmerne</i>	<i>43.401</i>	<i>135.696</i>	-	-
Rentegruppe Pensionskassen for trafikfunktionærer m.fl.				
Realiseret resultat til kollektivt bonuspotentiale	2.044	20.447	-	-
Udlodning fra egenkapitalen	14.930	11.859	-	-
Overskudskapital	-40	338	-	-
<i>I alt til medlemmerne</i>	<i>16.934</i>	<i>32.644</i>	-	-
Risikogrupper				
Realiseret resultat til kollektivt bonuspotentiale	-43.885	-26.047	-	-
Udlodning fra egenkapitalen	0	0	-	-
Overskudskapital	0	0	-	-
<i>I alt til medlemmerne</i>	<i>-43.885</i>	<i>-26.047</i>	-	-
Omkostningsgrupper				
Realiseret resultat til kollektivt bonuspotentiale	-22.215	-24.872	-	-
Udlodning fra egenkapitalen	0	106.257	-	-
Overskudskapital	0	0	-	-
<i>I alt til medlemmerne</i>	<i>-22.215</i>	<i>81.385</i>	-	-

Pensionskassen har en skyggekonto vedrørende egenkapital på 1,9 mio. kr. og overskudskapital på 0,3 mio. kr. i 2018.

I 2017 var den hhv. 2,9 mio. kr. og 0,4 mio. kr.

Efter kontributionsbekendtgørelsen skal skyggekonti pr. 31.12.2015 nedbringes eller nedskrives med mindst en femtedel om året i de følgende fem år. Skyggekontiene er ikke nedbragt i løbet af 2018, men ultimo 2018 nedskrevet med en femtedel af saldoen 31.12.2015.

NOTE 11	Pensionskassen		Koncernen	
	2018	2017	2018	2017
Investeringsjendomme				
Dagsværdi primo	866.210	1.670.926	987.593	1.808.979
Tilgang	552	15.036	552	15.036
Afgang	-530.956	-826.511	-615.076	-844.506
Årets værdiregulering til dagsværdi	-3.261	6.759	-12.420	8.084
<i>Saldo ultimo</i>	<i>332.545</i>	<i>866.210</i>	<i>360.649</i>	<i>987.593</i>

Vægtet gennemsnit af forrentningskravet, der er lagt til grund ved fastsættelse af ejendommenes dagsværdi:

Boligejendomme	4,0%	4,6%	4,0%	4,6%
Erhvervsjendomme	6,0%	6,1%	6,2%	6,2%

Pensionskassens ejendomme værdiansættes med udgangspunkt i DCF metoden. For enkelte ejendomme indhentes mæglerurderinger, som anvendes til at underbygge og validere DCF metoden.

NOTE 12

Kapitalandele

På www.pensam.dk > Forside > Om PenSam > PenSam i tal > Årsrapporter > Supplerende oplysninger til årsrapporterne vises en oversigt over de selskaber, der er investeret i.

NOTE 13	Pensionskassen			Koncernen	
	Hovedstol	Positiv værdi	Negativ værdi	Positiv værdi	Negativ værdi
Afledte finansielle instrumenter	2018	2018	2018	2018	2018
Rentekontrakter					
Renteswaps					
Løbetid 0-10 år	52.655.163	638.078	-171.280	638.078	-171.280
Løbetid 10-20 år	11.818.695	490.957	-117.450	490.957	-117.450
Løbetid >20 år	9.558.128	379.511	-571.447	379.511	-571.447
<i>I alt</i>	<i>74.031.986</i>	<i>1.508.546</i>	<i>-860.177</i>	<i>1.508.546</i>	<i>-860.177</i>
Renteoptioner					
Løbetid 0-10 år	30.596	0	-210	0	-210
Løbetid 10-20 år	1.803.361	3.191	-4.344	3.191	-4.344
<i>I alt</i>	<i>1.833.957</i>	<i>3.191</i>	<i>-4.554</i>	<i>3.191</i>	<i>-4.554</i>
Repo/Reverse forretninger					
Løbetid 0-10 år	78.895	1.376.914	-1.376.799	1.376.914	-1.376.799
<i>I alt</i>	<i>78.895</i>	<i>1.376.914</i>	<i>-1.376.799</i>	<i>1.376.914</i>	<i>-1.376.799</i>
Valutakontrakter					
Terminkontrakter	-7.568.655	27.888	-187.724	27.888	-187.724
<i>I alt</i>	<i>-7.568.655</i>	<i>27.888</i>	<i>-187.724</i>	<i>27.888</i>	<i>-187.724</i>
<i>Saldo ultimo</i>	<i>68.376.182</i>	<i>2.916.539</i>	<i>-2.429.254</i>	<i>2.916.539</i>	<i>-2.429.254</i>

Alle rentekontrakter er indgået i danske kroner og euro.

Valutakontrakter har alle en løbetid på under et år.

Positive dagsværdier indgår i aktiverne.

Negative dagsværdier indgår i passiverne under 'Anden gæld'.

NOTE 13 (FORTSAT)

	Pensionskassen			Koncernen	
	Hovedstol	Positiv værdi	Negativ værdi	Positiv værdi	Negativ værdi
Afledte finansielle instrumenter	2017	2017	2017	2017	2017
Rentekontrakter					
Renteswaps					
Løbetid 0-10 år	35.728.966	611.008	-56.840	611.008	-56.840
Løbetid 10-20 år	9.183.394	397.000	-118.670	397.000	-118.670
Løbetid >20 år	9.305.737	301.486	-515.832	301.486	-515.832
<i>I alt</i>	<i>54.218.097</i>	<i>1.309.494</i>	<i>-691.342</i>	<i>1.309.494</i>	<i>-691.342</i>
Repo/Reverse forretninger					
Løbetid 0-10 år	-35.491	611.431	-734.267	611.431	-734.267
<i>I alt</i>	<i>-35.491</i>	<i>611.431</i>	<i>-734.267</i>	<i>611.431</i>	<i>-734.267</i>
Valutakontrakter					
Termiskontrakter	-8.637.317	85.904	-25.790	85.904	-25.790
<i>I alt</i>	<i>-8.637.317</i>	<i>85.904</i>	<i>-25.790</i>	<i>85.904</i>	<i>-25.790</i>
<i>Saldo ultimo</i>	<i>45.545.289</i>	<i>2.006.829</i>	<i>-1.451.399</i>	<i>2.006.829</i>	<i>-1.451.399</i>

Alle rentekontrakter er indgået i danske kroner og euro.

Valutakontrakter har alle en løbetid på under et år.

Positive dagsværdier indgår i aktiverne.

Negative dagsværdier indgår i passiverne under 'Anden gæld'.

NOTE 14**Eventualaktiver**

Pensionskassen har rejst et tilbagesøgningskrav overfor SKAT, som følge af EU - Domstolens afgørelse i relation til den såkaldte ATP - sag, som vedrører momsfrigørelse for forvaltning og herunder administration af pensionselskaber. Det er som følge af manglende praksis på området uvist i hvilket omfang pensionskassen får medhold, og i givet fald hvornår PenSam modtager refusion, og derfor er det ikke muligt at indregne noget beløb i relation hertil i årsrapporten. Kravet behandles derfor som et eventualaktiv.

NOTE 15	Pensionskassen		Koncernen	
	2018	2017	2018	2017
Overført overskud				
Saldo primo	3.596.789	3.986.435	3.596.789	3.986.435
Årets resultat	-513.383	-389.646	-513.383	-389.646
<i>Saldo ultimo</i>	<i>3.083.406</i>	<i>3.596.789</i>	<i>3.083.406</i>	<i>3.596.789</i>

NOTE 16	2018	2017	2018	2017
Overskudskapital				
Saldo primo	495.709	515.750	495.709	515.750
Andel af realiseret resultat	-1.899	15.636	-1.899	15.636
Andel af pensionsafkastskat	244	-2.591	244	-2.591
Udbetalt	-35.952	-33.086	-35.952	-33.086
<i>Saldo ultimo</i>	<i>458.102</i>	<i>495.709</i>	<i>458.102</i>	<i>495.709</i>

NOTE 17	2018	2017	2018	2017
Pensionshensættelser				
Pensionshensættelser primo	21.263.867	21.033.672	21.263.867	21.033.672
Kollektivt bonuspotentiale primo	-2.872.866	-1.916.948	-2.872.866	-1.916.948
Akkumuleret værdiregulering primo	-6.651.991	-7.013.590	-6.651.991	-7.013.590
<i>Retrospektive hensættelser primo</i>	<i>11.739.010</i>	<i>12.103.134</i>	<i>11.739.010</i>	<i>12.103.134</i>
Tilskrivning af afkast	849.551	568.905	849.551	568.905
Pensionsydelser	-903.379	-907.637	-903.379	-907.637
Omkostningstillæg efter tilskrivning af omkostningsbonus	-65	-76	-65	-76
Risikogevinst efter tilskrivning af risikobonus	-12.455	-31.223	-12.455	-31.223
Andet	5.250	5.907	5.250	5.907
<i>Retrospektive hensættelser ultimo</i>	<i>11.677.912</i>	<i>11.739.010</i>	<i>11.677.912</i>	<i>11.739.010</i>
Kollektivt bonuspotentiale ultimo	3.033.232	2.872.866	3.033.232	2.872.866
Fortjenstmargen ultimo ¹⁾	-136.899	0	-136.899	0
Brutto akkumuleret værdiregulering ultimo	6.636.150	6.651.991	6.636.150	6.651.991
Netto akkumuleret værdiregulering ultimo	6.636.150	6.651.991	6.636.150	6.651.991
<i>Saldo ultimo</i>	<i>21.210.395</i>	<i>21.263.867</i>	<i>21.210.395</i>	<i>21.263.867</i>

¹⁾ Fra og med 1. 1. 2019 tages en risikoforrentning på 0,1% af de retrospektive hensættelser årligt, hvor satsen tidligere har været 0%. Den angivne fortjenstmargen indeholder nutidsværdien af denne fremtidige risikoforrentning.

NOTE 17 (FORTSAT)

Pensionshensættelser	Pensionskassen		Koncernen	
	2018	2017	2018	2017
Fordelingen af pensionshensættelser:				
Rentegruppe Pensionskassen for sygehjælpere m.fl. - betinget garanteret gennemsnitsrenteprodukt				
Garanterede ydelser	16.284.832	16.497.862	16.284.832	16.497.862
Kollektivt bonuspotentiale, rente	2.341.459	2.138.747	2.341.459	2.138.747
Kollektivt bonuspotentiale, risiko	249.002	236.639	249.002	236.639
Kollektivt bonuspotentiale, omkostning	39.975	59.180	39.975	59.180
Risikomargen	67.866	69.793	67.866	69.793
<i>Pensionshensættelser Pensionskassen for sygehjælpere m.fl. i alt</i>	<i>18.983.134</i>	<i>19.002.221</i>	<i>18.983.134</i>	<i>19.002.221</i>
<i>Fortjenstmargen</i>	<i>121.860</i>	<i>0</i>	<i>121.860</i>	<i>0</i>
<i>Forsikringsmæssige hensættelser Pensionskassen for sygehjælpere m.fl. i alt</i>	<i>19.104.994</i>	<i>19.002.221</i>	<i>19.104.994</i>	<i>19.002.221</i>
Rentegruppe Pensionskassen for portører m.fl. - betinget garanteret gennemsnitsrenteprodukt				
Garanterede ydelser	1.368.687	1.359.141	1.368.687	1.359.141
Kollektivt bonuspotentiale, rente	254.478	283.574	254.478	283.574
Kollektivt bonuspotentiale, risiko	38.335	40.068	38.335	40.068
Kollektivt bonuspotentiale, omkostning	3.717	5.344	3.717	5.344
Risikomargen	6.026	5.981	6.026	5.981
<i>Pensionshensættelser Pensionskassen for portører m.fl. i alt</i>	<i>1.671.243</i>	<i>1.694.108</i>	<i>1.671.243</i>	<i>1.694.108</i>
<i>Fortjenstmargen</i>	<i>11.665</i>	<i>0</i>	<i>11.665</i>	<i>0</i>
<i>Forsikringsmæssige hensættelser Pensionskassen for portører m.fl. i alt</i>	<i>1.682.909</i>	<i>1.694.108</i>	<i>1.682.909</i>	<i>1.694.108</i>
Rentegruppe Pensionskassen for trafikfunktionærer m.fl. - betinget garanteret gennemsnitsrenteprodukt				
Garanterede ydelser	447.868	456.314	447.868	456.314
Kollektivt bonuspotentiale, rente	84.617	88.105	84.617	88.105
Kollektivt bonuspotentiale, risiko	19.793	17.969	19.793	17.969
Kollektivt bonuspotentiale, omkostning	1.856	3.240	1.856	3.240
Risikomargen	1.883	1.910	1.883	1.910
<i>Pensionshensættelser Pensionskassen for trafikfunktionærer m.fl. i alt</i>	<i>556.018</i>	<i>567.538</i>	<i>556.018</i>	<i>567.538</i>
<i>Fortjenstmargen</i>	<i>3.374</i>	<i>0</i>	<i>3.374</i>	<i>0</i>
<i>Forsikringsmæssige hensættelser Pensionskassen for trafikfunktionærer m.fl. i alt</i>	<i>559.391</i>	<i>567.538</i>	<i>559.391</i>	<i>567.538</i>
<i>Afkastprocent pr. rentegruppe</i>				
Pensionskassen for sygehjælpere m.fl.	2,9%	3,5%	2,9%	3,5%
Pensionskassen for portører m.fl.	1,2%	5,2%	1,2%	5,2%
Pensionskassen for trafikfunktionærer m.fl.	1,3%	3,6%	1,3%	3,6%
<i>Bonusgrad pr. rentegruppe</i>				
Pensionskassen for sygehjælpere m.fl.	25,3%	23,2%	25,3%	23,2%
Pensionskassen for portører m.fl.	30,4%	34,5%	30,4%	34,5%
Pensionskassen for trafikfunktionærer m.fl.	36,0%	37,1%	36,0%	37,1%
Omkostningsresultat i %	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,1%
Omkostningsresultat i t. kr.	-22.215	-24.873	-22.215	-24.873
Kollektivt bonuspotentiale, omkostning, i t. kr.	45.549	67.764	45.549	67.764
Risikoresultat i %	0,1%	0,2%	0,1%	0,2%
Risikoresultat i t. kr.	12.455	31.223	12.455	31.223
Kollektivt bonuspotentiale, risiko i t. kr.	307.130	294.677	307.130	294.677
Forrentning af kundemidler efter omkostninger før skat	4,7%	6,3%	4,7%	6,3%

NOTE 18	Pensionskassen		Koncernen	
	2018	2017	2018	2017
Anden gæld				
Afledte finansielle instrumenter jf. note 13	1.052.455	717.132	1.052.455	717.132
Øvrig gæld	142.735	28.429	147.654	38.780
Saldo ultimo	1.195.190	745.561	1.200.109	755.912

Alle gældsposter forfalder indenfor fem år fra balancetidspunktet.

NOTE 19				
Kapitalgrundlag	(mio. kr)	(mio. kr)		
Egenkapital ultimo	3.083	3.597	-	-
Overskudskapital	458	496	-	-
Fradrag for gæld	0	-1	-	-
Fortjenstmargenen	137	0	-	-
<i>Kapitalgrundlag ultimo</i>	3.678	4.092	-	-

NOTE 20				
Sikkerhedsstillelser, eventualforpligtelser og andre økonomiske forpligtelser	2018	2017	2018	2017
	(mio. kr.)	(mio. kr.)	(mio. kr.)	(mio. kr.)
Registrerede aktiver stillet til sikkerhed for pensionskassens hensættelser	21.990	22.394	21.990	22.394
Sikkerhedsstillelse for afledte finansielle instrumenter	422	104	422	104
Sikkerhedsstillelse i forbindelse med repo forretninger	1.385	729	1.385	729
Uudnyttet tilsagn om investering i ejendomsfonde	248	78	248	78
Uudnyttet tilsagn om investering i private equity fonde	205	319	205	319
Uudnyttet tilsagn om investering i infrastruktur fonde	90	87	90	87
Uudnyttet tilsagn om investering i øvrige fonde	1.270	90	1.270	90
Uudnyttet tilsagn med investering i lån	10	13	10	13

Der er stillet sikkerhed for en momsreguleringsforpligtelse på 0,3 mio. kr. i forbindelse med salg af Bymose Hegn.

Pensionskassen har ikke påtaget sig kautions-, garanti- eller andre forpligtelser ud over de i regnskabet anførte.

NOTE 21**Nærtstående parter****Nærtstående parter, som har betydelig indflydelse er:**

- Bestyrelsesmedlemmer i Pensionskassen PenSam. Bestyrelsen fastlægger forretningsmodellen og den overordnede strategi for koncernen.
- Direktionen i Pensionskassen PenSam. Direktionen varetager den daglige drift.

Andre nærtstående parter er:

- FOA, er nærtstående via fælles ejerskab af PenSam Holding koncernen.
- PenSam Holding A/S, er associeret virksomhed i Pensionskassen PenSam.
- PenSam Liv forsikringsaktieselskab, er nærtstående via Pensionskassen PenSam's ejerandel i PenSam Holding A/S.
- PenSam Forsikring A/S er nærtstående via Pensionskassen PenSam's ejerandel i PenSam Holding A/S. Fra 20. december 2018 som datterselskab til PenSam Liv forsikringsaktieselskab.
- PenSam Bank A/S er nærtstående via Pensionskassen PenSam's ejerandel i PenSam Holding A/S. Fra 20. december 2018 som datterselskab til PenSam Liv forsikringsaktieselskab.
- PenSam A/S, er nærtstående via Pensionskassen PenSam's ejerandel i PenSam Holding A/S.

Der har ikke været andre transaktioner med bestyrelse og direktion end vederlag, jf. note 9.

PenSam gruppen anvender PenSam Bank som bankforbindelse i beskedent omfang.

PenSam A/S varetager administrative opgaver for Pensionskassen PenSam. I henhold til administrationsaftale afregnes til fastpris opgjort på markedsbaserede vilkår.

De administrative opgaver omfatter pensionsadministration, formueforvaltning samt øvrig administration for selskaberne i PenSam gruppen.

Øvrige koncerninterne transaktioner, såsom handel med værdipapirer og nogle produktspecifikke aftaler mellem de juridiske enheder sker ligeledes på markedsbaserede vilkår.

Ydelser i henhold til administrationsaftale samt mellemværende:

	2018	2017
Omkostninger, i alt	-51.504	-51.849
Tilgodehavender, i alt	22.529	155.422

NOTE 22**Afkast til regnskabsmæssig værdi**

I skemaet vises afkastprocenter for 2018 fordelt på investeringskategorier.

	Regnskabsmæssig værdi		Afkast i % før pensions- afkastskat og selskabsskat
	Primo	Ultimo	
1. Grunde og bygninger	2.173.206	1.620.873	24,9
2.1 Noterede kapitalandele	2.497.014	2.278.187	-4,2
2.2 Unoterede kapitalandele	2.991.440	2.909.877	3,5
2. Kapitalandele i alt	5.488.454	5.188.064	0,0
3.1 Stats- og realkreditobligationer	11.619.944	13.420.497	1,1
3.2 Indeksobligationer	262.246	0	0,0
3.3 Kreditobligationer og emerging markets obligationer	4.737.474	3.969.399	1,4
3.4 Udlån m.v.	13.746	38.579	-0,4
3. Obligationer og udlån i alt	16.633.410	17.428.475	1,2
4. Dattervirksomheder	624	0	-
5. Øvrige investeringsaktiver	60.114	-159.836	-
6. Afledte finansielle instrumenter til sikring af aktiver og forpligtelser	618.153	644.791	-

De viste afkast i procent er for de enkelte aktivtyper beregnet som et tidsvægtet afkast. Værdien af valutaafdækningsinstrumenter indgår i pkt. 5.

Der beregnes ikke tidsvægtet afkast for 'Øvrige finansielle investeringsaktiver' og 'Afmædte finansielle instrumenter' til sikring af nettoændringer af aktiver og forpligtelser', da en sådan beregning for disse aktivklasser ikke er mulig.

NOTE 23**Tilknyttede og associerede virksomheder**

	Pensions- kassens andel af aktiekapital i procent	Virksom- hedens egen- kapital	Virksom- hedens resultat	Retsform	Hjemsted	Aktivitet
Kapitalandele i tilknyttede virksomheder						
Augustenborg Landevej, Sønderborg, PenSam	100,00	20.706	-4.351	ApS	Furesø	Udlejning
Hobrovej 42, Ålborg, PenSam	100,00	82.590	2	ApS	Furesø	Udlejning
Skanderborgvej, Nydamsvej, Hørning, PenSam	100,00	4.171	-4.980	ApS	Furesø	Udlejning
Skjoldenæsholm Landbrug	50,00	15.986	2.004	ApS	Ringsted	Landbrug
Kapitalandele i associerede virksomheder						
Kapitalforeningen PenSam Invest	10,61	47.911.239	-788.339	Forening	København	Investering
PenSam Ejendomme	35,68	2.110.199	127.038	ApS	Furesø	Udlejning
PenSam Holding	90,00	2.095.754	-105.701	A/S	Furesø	Holding

I PenSam gruppen skifter ejerandelene løbende i de tilknyttede og associerede virksomheder, derfor kan ejerandele og resultater ikke direkte afstemmes til resultatopgørelsen.

NOTE 24

Risikooplysninger

Bestyrelsen i Pensionskassen PenSam har besluttet en politik for risikostyring, der fastlægger det ønskede risikoniveau i pensionskassen, og som sikrer sammenhæng imellem de finansielle mål og midler. Den overordnede risikopolitik er et centralt element i pensionskassens risikostyringssystem, idet det ønskede risikoniveau fastlagt i politikken fordeles ud på alle de forskellige typer af risici, som pensionskassen er udsat for.

Det er en af bestyrelsens vigtige opgaver at vurdere, om det ønskede risikoniveau er forsvarligt i forhold til den tilgængelige kapital og øvrige buffere. Denne vurdering sker minimum en gang om året med udarbejdelse af en risikovurderingsrapport, som sendes til Finanstilsynet. Rapporten er kulminationen på et forløb, hvor pensionskassens nuværende og forventede fremtidige soliditet er blevet analyseret ved hjælp af stresstest, kapitalplaner, scenarieanalyser med mere. Et væsentligt element i risikovurderingen er også analysen af pensionskassens model til kvantificering af risici.

Bestyrelsens udførelse af risikovurderingen gør, at der kan udstedes forsvarlige retningslinjer til direktionen. Risikogrænserne fastsat i retningslinjerne gør, at den daglige administration af kassen holdes inden for bestyrelsens risikotolerancegrænser.

Pensionskassen har en ALM Investeringskomité, hvor de primære opgaver i relation til pensionskassen blandt andet består af overvågning af risici, vurdering og sikring af en velfungerende risikostyringsproces og evaluering af pensionskassens kapital- og solvenssituation.

Pensionskassen har outsourcet en del af de operationelle opgaver til PenSam A/S ud fra de rammer, som bestyrelsen har fastsat.

Den praktiske udførelse af risikostyringen er forankret i en risikostyringsfunktion. Risikostyringsfunktionen sikrer en ensartet behandling af risici samt rapportering heraf og overvåger løbende de identificerede risici samt de handlinger, der er igangsat for at reducere risici. Samtidig registreres identificerede risici i et risikosystem, som tydeliggør sammenhængen mellem risici, hændelser og kontrolmiljø.

De væsentligste risici i Pensionskassen PenSam er finansielle risici, forsikringsmæssige risici samt operationelle risici.

Finansielle risici

Finansielle risici består primært af markeds- og modpartsrisici og er primært relateret til tab på pensionskassens investeringsaktiver. Markedsrisici omfatter renterisici, aktierisici, ejendomsrisici, valutarisici samt kreditspændrisici.

Styringen af de finansielle risici tager udgangspunkt i politik og retningslinjer for investering, der er formuleret ud fra investeringsstrategien.

Af Pensionskassen PenSam's politikker og retningslinjer fremgår blandt andet krav til sammensætning af investeringerne, varighed, benchmarkanalyser mv. Investeringerne sammensættes, så risikoen i investeringsporteføljen spredes, så der ikke er for stor afhængighed af en enkelt aktivklasse eller et enkelt aktiv.

Bestyrelsen har endvidere fastlagt risikorammer på investeringsområdet, som risikoforbruget skal holdes inden for. Der afrapporteres til bestyrelsen ved eventuelle overskridelser af rammerne.

Pensionskassen PenSam har en beholdning af rentefafdækningsinstrumenter, der sikrer en passende rentefølsomhed på aktiverne i forhold til rentefølsomheden på hensættelserne.

Forsikringsmæssige risici

Forsikringsmæssige risici omfatter primært invaliditets- og levetidsrisiko.

En væsentlig risiko i Pensionskassen PenSam er relateret til usikkerheden i medlemmernes levetid. Pensionskassens medlemmer har livsvarige alderspensioner, som vil medføre gevinster eller tab, såfremt de faktiske levetider afviger fra de forventede.

Pensionskassen forholder sig som minimum årligt til udviklingen i medlemmernes levetid. Ved større stigninger i levetiderne end forudsat foretages der yderligere hensættelser til at dække forpligtelserne.

Ligeledes foretages der løbende revurderinger af forventningerne til kundernes levetid, som indgår i prognoseberegninger. Dette for at sikre at kunderne har et

godt grundlag for at vurdere deres økonomiske forhold ved pensionering.

Operationelle risici

Operationelle risici er defineret som tab som følge af uheldsmæssige eller mangelfulde interne procedurer, menneskelige fejl og systemmæssige fejl eller som følge af eksterne begivenheder, herunder juridiske risici.

Operationelle risici opstår således som følge af fejl eller mangler i processer eller som følge af udefrakommende forhold, som medfører økonomiske tab eller tab af omdømme. Pensionskassen har, for at reducere risikoen for tab som følge af operationelle risici, sikret sig, at der er implementeret forretningsgange og løbende udføres relevante interne kontroller.

Følsomhedsoplysninger

Følsomhedsberegninger er anført i ledelsesberetningen til årsregnskabet. Følsomhedsberegningerne viser påvirkningen på egenkapitalen ved fald og stigninger i for eksempel rente eller aktiekurser.

